

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra biblických věd

Obor: Křesťanská výchova

Pavel Lachnit

Podobenství o království nebeském v Matoušovi 13
Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Dr. Petr Mareček, Th.D.

2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
a použil jsem přitom jen uvedenou literaturu.

V Olomouci dne 16. dubna 2012

Pavel Lachnit

Velice děkuji Doc. Dr. Petru Marečkovi, Th.D., za poskytování cenných rad,
podnětů a připomínek a za odborné vedení mé diplomové práce.

Obsah

ÚVOD.....	3
1. MATOUŠOVO EVANGELIUM.....	6
1.1 OKOLNOSTI VZNIKU.....	6
1.2 LITERÁRNÍ A TEOLOGICKÝ CHARAKTER.....	7
1.3 JEŽÍŠOVY ŘEČI.....	11
2. LITERÁRNÍ DRUH PODOBENSTVÍ - CHARAKTERISTIKA	
ROZDĚLENÍ, VÝKLAD.....	13
3. PODOBENSTVÍ O BOŽÍM KRÁLOVSTVÍ V SYNOPTICKÝCH	
EVANGELIÍCH.....	19
3.1 SPECIFICKÉ ASPEKTY BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ.....	20
4. JEŽÍŠOVA ŘEČ V PODOBENSTVÍCH O BOŽÍM KRÁLOVSTVÍ	
V Mt 13,1-53.....	23
4.1 KONTEXT JEŽÍŠOVY ŘEČI V Mt 13,1-53.....	23
4.2 STRUKTURA JEŽÍŠOVY ŘEČI V Mt 13,1-53.....	23
5.1 PODOBENSTVÍ O ROZSÉVAČI (Mt 13,1-9).....	25
5.1.1 TEXT A JEHO STAVBA.....	25
5.1.2 SYNOPTICKÉ SROVNÁNÍ.....	25
5.1.3 VÝKLAD TEXTU.....	27
5.1.4 SHRNU TÍ.....	28
5.2 DŮVOD ŘEČI V PODOBENSTVÍCH (Mt 13,10-17).....	29
5.2.1 STRUKTURA PODOBENSTVÍ.....	29
5.2.2 VÝKLAD TEXTU.....	31
5.3 VÝKLAD PODOBENSTVÍ O ROZSÉVAČI (Mt 13,18-23).....	32
5.3.1 STRUKTURA PODOBENSTVÍ.....	32
5.3.2 SYNOPTICKÉ SROVNÁNÍ.....	32
5.3.3 VÝKLAD TEXTU.....	33
5.3.4 SHRNU TÍ.....	36
5.4 PODOBENSTVÍ O PLEVELI MEZI PŠENICÍ (Mt 13,24-30).....	36
5.4.1 TEXT A JEHO STAVBA.....	37
5.4.2 SROVNÁNÍ S TOMÁŠOVÝM EVANGELIEM.....	37
5.4.3 VÝKLAD TEXTU.....	38
5.4.4 SHRNU TÍ.....	40
5.5 VÝKLAD PODOBENSTVÍ O PLEVELI (Mt 13,36-43).....	41
5.5.1 TEXT A JEHO STAVBA.....	41
5.5.2 VÝKLAD TEXTU.....	41

5.5.3 SHRNU TÍ.....	42
5.6 PODOBENSTVÍ O HOŘČIČNÉM ZRNU (Mt 13,31-32)	43
5.6.1 TEXT A JEHO STAVBA	43
5.6.2 SYNOPTICKÉ SROVNÁNÍ.....	43
5.6.3 VÝKLAD TEXTU.....	45
5.6.4 SHRNU TÍ.....	46
5.7 PODOBENSTVÍ O KVASU (Mt 13,33-35)	46
5.7.1 TEXT A JEHO STAVBA	46
5.7.2 SYNOPTICKÉ SROVNÁNÍ.....	47
5.7.3 VÝKLAD TEXTU.....	48
5.7.4 SHRNU TÍ.....	50
5.8 PODOBENSTVÍ O POKLADU V POLI (Mt 13,44)	51
5.8.1 TEXT A JEHO STAVBA	51
5.8.2 SROVNÁNÍ S TOMÁŠOVÝM EVANGELIEM	51
5.8.3 VÝKLAD TEXTU.....	52
5.8.4 SHRNU TÍ.....	54
5.9 PODOBENSTVÍ O PERLE (Mt 13,45)	54
5.9.1 TEXT A JEHO STAVBA	54
5.9.2 SROVNÁNÍ S TOMÁŠOVÝM EVANGELIEM	55
5.9.3 VÝKLAD TEXTU.....	56
5.9.4 SHRNU TÍ.....	57
5.10 PODOBENSTVÍ O RYBÁŘSKÉ SÍTI (Mt 13,47-50)	57
5.10.1 TEXT A JEHO STAVBA	58
5.10.2 SROVNÁNÍ S TOMÁŠOVÝM EVANGELIEM	58
5.10.3 VÝKLAD TEXTU.....	59
5.10.4 SHRNU TÍ.....	60
ZÁVĚR	61
ANOTACE	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
POUŽITÉ ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY	67
SEZNAM ZKRATEK.....	68

ÚVOD

Tématem této diplomové práce je Boží království, které přišel hlásat Ježíš Kristus. V jeho krátkém prohlášení: „*Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské.*“ (Mt 4,17) je zahrnuta důležitá informace, která by neměla nikomu z nás uniknout. Došlo totiž už k zásadnímu zlomu jak v dějinách lidstva, tak v osobním životě každého člověka, a to by nemělo zůstat bez povšimnutí, ale mělo přinést určitou reakci, která je již také naznačena ve zmiňovaném Ježíšově výroku.

Samotný pojem „království nebeské“ je však velmi komplexní a implikuje celou řadu otázek, které mohou v člověku vyvstat a na které bude chtít hledat odpovědi. Jestliže do světa a života lidí vstoupilo království Boží, pak by měl každý z nás, a to sám za sebe, hledat odpovědi na otázky, které s sebou tato událost nese a tím i určit, jaký budeme mít k tomuto království vztah.

Ve své práci bych se chtěl pokusit ukázat a vysvětlit, jakým způsobem je nebeské království popisováno v Ježíšových podobenstvích ve 13. kapitole Mt evangelia. Důležité je zde upozornit, že výraz „království nebeské“ používá ve svém evangeliu pouze Matouš, a to celkem 24krát.¹ Jedná se však o opisný výraz, jenž má stejný význam jako „království Boží“ (Mk 1,15). Rovněž jsem se snažil přiblížit aspekty, které provází Boží království, vysvětlit jeho jednotlivé znaky, poukázat na to, jakým způsobem může být chápáno a dotknout se i paradoxnosti, jež je jednou z jeho základních charakteristik. Při tomto postupu jsem vycházel z publikací, článků a knih, které se tomuto tématu věnují a čerpal jsem i z Písma svatého, především z 13. kapitoly Matoušova evangelia, která obsahuje sedm podobenství, jimiž Ježíš právě přibližuje tajemství Božího království.

Není pochyb o tom, že téma Božího království je velmi rozsáhlé. Jeho charakterem, významem a různým aspektům se věnovalo velké množství teologů.²

První kapitola této diplomové práce se věnuje Matoušovu evangeliu, okolnostem jeho vzniku, literárnímu a teologickému charakteru a Ježíšovým řečem, které patří mezi základní

¹Mt 3,2; 4,17; 5,3; 5,10; 5,19; 8,11; 10,7; 11,11; 11,12; 13,24; 13,31; 13,33; 13,44; 13,45; 13,47; 13,52; 18,1; 18,4; 18,23; 19,14 (2krát); 20,1; 22,2; 25,1. Statistika výskytu tohoto vyjádření v Novém zákoně je uvedena dle biblického programu BibleWorks for Windows 8, 2009.

²Problematikou Božího království a jeho příchodu se zabývá např. C. H. DODD, *The Parables of the Kingdom*, London and Glasgow: Collins Clear – Type Press, 1961.

prvky tohoto evangelia. V této části práce jsem používal především úvody do Nového zákona³ a komentáře k Matoušovu evangeliu.⁴

Následující část práce vysvětluje literární druh podobenství a popisuje četnost jeho výskytu v Novém zákoně. Jsou zde uvedeny definice podobenství tak, jak je charakterizovali různí badatelé, rozdělení tohoto literárního druhu, které se dodnes používá a v neposlední řadě je věnována pozornost tomu, jak přistupovat k tomuto literárnímu druhu podobenství, abychom došli ke správnému pochopení Ježíšových slov. Při práci jsem čerpal od autorů, a to českých i zahraničních,⁵ kteří se danému tématu podrobně věnují, a také z biblických slovníků.⁶

Třetí kapitola se pak zabývá konkrétními podobenstvími o Božím království, které můžeme najít v synoptických evangeliích, jejich rozdělením a dále popisuje kategorie, kterými je nebeské království charakterizováno. V této části práce jsem vycházel především z knih autorů Josepha Ratzingera a Benedicta T. Viviana.⁷

Ve čtvrté části práce krátce popisují kontext a strukturu Ježíšovy řeči v podobenstvích ve 13. kapitole.

Poslední část této diplomové práce obsahuje podrobný výklad sedmi podobenství o Božím království zaznamenaných ve 13. kap. Matoušova evangelia. Závěrečný Ježíšův výrok (Mt 13,51-52) a poslední perikopa této kapitoly (Mt 13,53-58) už není předmětem práce, a proto jim není věnována pozornost. Hlavním zdrojem při této práci byly pro mě ekumenický překlad Písma svatého⁸ a komentáře k Matoušovu evangeliu. Při výkladu Matoušových podobenství jsem zvolil postup, ve kterém jsem jednotlivé kapitoly věnující se konkrétnímu podobenství rozdělil do několika částí: na začátku jsem vždy uvedl text a jeho stavbu, pokud šlo o podobenství, která mají ve svých evangeliích někteří ze synoptiků, tak jsem jejich text zaznamenal do tabulky pro možnost synoptického srovnání. Podobenství, která však zaznamenal pouze Matouš, srovnávám s Ježíšovými výroky v gnostickém Tomášově evangeliu. Po těchto srovnáních následuje výklad textu podobenství a na závěr krátké shrnutí.

³P. POKORNÝ, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, Praha: Vyšehrad, 1993; L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003; P. MAREČEK, *Úvod do Nového zákona*, CMTF UP 2007-2008.

⁴M. HÁJEK, *Evangelium podle Matouše: část I. výklad kapitol 1-9*. Praha: Kalich, 1995; D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, Sacra pagina 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

⁵J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, Praha: Blahoslav, 1972; L. TICHÝ, „Co je to podobenství?“, *Studia theologica*, ročník VI, číslo 1, jaro 2004, s. 1-9; J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus: A commentary*, Grand Rapids MI: Eerdmans, 2000.

⁶J. D. DOUGLAS, ed., *Nový biblický slovník*, Praha: Návrat domů, 1996; X. LÉON-DUFOUR, ed., *Slovník biblické teologie*, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981; A. NOVOTNÝ, *Biblický slovník*, Praha: Kalich, 1992.

⁷J. RATZINGER, *Eschatologie, smrt a věčný život*, Brno: Barrister & Principal, 2004; B. T. VIVIANO, *Království Boží v dějinách*, Praha: Vyšehrad, 2008.

⁸*Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Ekumenický překlad, 9. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2002.

Při této práci s textem jsem se především snažil, skrze detailní výklad jednotlivých podobenství, podat ucelený obraz o tom, jak je charakterizováno Boží království samotným Ježíšem. Proto jsem čerpal od různých autorů,⁹ z jejich komentářů a výkladů daných podobenství, aby rozdílnost v přístupu a metodě při práci s evangelním textem, které jsou vlastní každému člověku, pomohla k co nejsprávnějšímu vysvětlení smyslu Ježíšových podobenství.

⁹ M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996; D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, Dallas: Word Books, 1993; J. MERELL, *Kristova podobenství*, Ústřední církevní nakladatelství, 1969; M. MULLINS, *The Gospel of Matthew: A Commentary*, Dublin: Columbia Press, 2007; J. LAMBRECHT, *Out of the treasure: the parables in the Gospel of Matthew*, Louvain: Peeters Press, 1998; J. NOLLAND, *The Gospel of Matthew: A Commentary on the Greek text*, Grand Rapids MI: Eerdmans-Bletchley: Paternoster Press, 2005.

1. MATOUŠOVO EVANGELIUM

1.1 OKOLNOSTI VZNIKU

Vznik a autorství Matoušova evangelia je vázáno na tradici, která se odvolává na Papiáše z Hierapole.¹⁰ Ten píše o tom, co slyšel od starších: „*Matouš sestavil logia hebrejskou řečí; každý je však překládal, jak byl schopen.*“ (Eusebius, HE, 3, 39,16).¹¹ V tomto textu je však problematický pojem „**logia**“ (λόγια), jenž může znamenat řeči nebo výroky Páně, ale může jít také o líčení Ježíšových skutků – tedy o evangelium. Tento názor sdílel zřejmě i sám Papiáš a oním evangeliem asi myslel nám dnes známé Matoušovo evangelium. Tradice si tedy vznik evangelia představovala tak, že apoštol Matouš napsal své evangelium aramejsky, a to bylo následně přeloženo do řečtiny. Tento řecký překlad se nám pak dochoval.¹² Jazykové zkoumání však tuto tezi nepotvrzuje, neboť Matoušova řečtina je vybroušenější než Markova.¹³

Na počátku 60. let 20. století přišel katolický biblista J. Kürzinger s jiným chápáním Papiášova výroku. Podle něho je potřeba slova „*hebrejskou řečí*“ (Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ) chápat ve smyslu „**uspořádání podle židovského způsobu**“. Význam slova διάλεκτος, tak jak bylo chápáno ve 2. století, totiž toto pojetí připouští. Tento pohled tedy ukazuje, že i svědectví tradice nemusí být jednoznačné, a tudíž předpoklad původně aramejského Matoušova evangelia není úplně nezbytný.¹⁴ Také jazykový rozbor ukazuje, že Matoušovo evangelium bylo napsáno řecky.¹⁵

Místo vzniku evangelia, se na základě rozsáhlé židokřesťanské tradice (srov. Mt 4,24: „Pověst o něm se roznesla po celé Sýrii.“), svědectví Didaché (7,1; 8; 10,5; 16),¹⁶ popř. i označení Ježíše Nazaretského jako Nazorejského, což je podobné pozdějšímu syrskému

¹⁰ H. KRAFT, *Slovník starokřesťanské literatury*, s. 227 poskytuje následující informace o Papiášovi: „O Papiášovi se Eusebius zmiňuje jako o současníkovi Ireneje a Polykarpa. Irenej říká, že byl biskupem v Hierapoli ve Frýgii, což je s ohledem na Papiášův původ docela dobře možné. Papiáš náleží ke generaci po presbyterech, tedy ke generaci, která už nebyla v bezprostředním styku s apoštoly, a tím se odlišuje od svých starších současníků. Zajímal se o to, co presbyteři o apoštolech tradovali. Snažil se zjistit, jaké zprávy předali apoštolové presbyterům o Ježíšových slovech a činech.“

¹¹ Ματθαῖος μὲν οὖν Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ τὰ λογία συνετάξατο, ἡρμήνευσεν δ' αὐτὰ ὡς ἦν δύναιτος ἕκαστος. Srov. L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 90.

¹² Srov. tamtéž, s. 90.

¹³ M. HÁJEK, *Evangelium podle Matouše*, s. 13.

¹⁴ Srov. L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 91.

¹⁵ Srov. P. MAREČEK, *Úvod do Nového zákona*, s. 30.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 30.

označení křesťanů, udává Sýrie, a to buď v Antiochii, nebo v některém jiném syrském městě.¹⁷

Jestliže máme určit dobu, kdy bylo evangelium sepsáno, můžeme konstatovat, že jeho sepsání ve 2. stol. nepřichází v úvahu, protože je znal už Ignác z Antiochie, jenž zemřel před r. 117. Z Matoušova evangelia je také patrné, že verše Mt 22,6 poukazují na zničení Jeruzaléma. Předpokládá se tedy, že evangelium bylo napsáno krátce po těchto událostech a dnes většina badatelů uvádí, že Matoušovo evangelium bylo napsáno mezi roky 80 – 90 po Kr.¹⁸

1.2 LITERÁRNÍ A TEOLOGICKÝ CHARAKTER

Matouš píše své evangelium pro církevní obec tvořenou především židokřesťany. Odpovídají tomu i důležitá témata židovské teologie – výklad a platnost Tóry, spravedlnost, Boží vláda, Boží soud - která tvoří jádro tohoto evangelia.¹⁹ Teologický význam evangelia můžeme poznat z Matoušovy snahy ukázat, že židovská tradice zůstává nejlépe zachována v židokřesťanském kontextu.²⁰ Zřetelně je to vidět na tzv. „cítatech naplnění“. V nich je starozákonní citát vždy uveden slovy „*toto všechno se stalo, aby se naplnilo, co Pán, řekl skrze proroka*“ (srov. Mt 1,22-23; 2,15.17-18.23; 4,14-16; 8,17; 12,17-21; 13,35; 21,4-5; 27,9).²¹ Také Matoušův přístup k Tóře se značně odlišuje od postojů různých židovských hnutí po r. 70.²² Například rabíni viděli v Tóře základy judaismu bez chrámu a země a tedy něco, co může existovat na kterémkoli místě a v jakémkoli čase. Apokalyptici v ní zase poznali bezpečné vodítko pro přítomný čas, když očekávali příchod nového věku.²³ Evangelista Matouš představuje Ježíše jako autoritativního vykladače Tóry. Ježíš sám říká, že nepřišel Zákon zrušit, ale naplnit (Mt 5,17), ve svých šesti antitezích „slyšeli jste [...], ale já vám říkám“ rozšiřuje obsah přikázání tím, že poukazuje na jádro zlořádu (např. vyhnutí se hněvu či žádosťivosti, aby se předešlo vraždě a cizoložství) nebo jde „za“ biblický příkaz (v případě rozvodu a přísahy).²⁴ Také Ježíšův příkaz „milosrdenství chci a ne obět“ (Mt 9,13)

¹⁷ Srov. P. POKORNÝ, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, s. 107.

¹⁸ Srov. L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 93-94.

¹⁹ Srov. M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, str. 9.

²⁰ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 27.

²¹ Srov. tamtéž, s. 27.

²² Židé v novozákonní době nebyli nábožensky jednotní. Do židovských náboženských skupin patřili farizeové, saduceové, eséni, zéloti, sikariové, herodovci (srov. L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 149-154).

²³ Srov. tamtéž, s. 27.

²⁴ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 27.

se vymyká z kazuistického pojetí Zákona, který upřednostňovali farizeové. Matouš představuje tedy Ježíše, jako vykladače Tóry, který je schopen postavit její jednu část proti druhé (diskuze o zachovávání soboty, spor o rozvod) a zároveň ukazuje, že v Ježíšově nauce je bezpečné vodítko k tomu, jak porozumět Tóře.²⁵

Řečtina Matoušova evangelia je označována jako „dobrá“. Jeho styl je většinou prostý a jednoduchý, nepoužívá složitá souvětí.²⁶ Matoušovo evangelium je také ze všech evangelií nejbohatší na semitismy. Je to dáno tím, že evangelistův sloh byl ovlivněn Septuagintou s jejími hebraismy a pramen Q, který přejal, byl přeložen z aramejštiny.²⁷ Matoušovo evangelium se také označuje za „evangelium církve“. V životě církve mělo totiž důležité uplatnění²⁸ a církev lze z pohledu tohoto evangelia označit jako místo přítomnosti a působení Mesiáše – Krista.²⁹

Obecně je Matoušovo evangelium považováno za revizi či druhé vydání Markova evangelia. Z šestnácti kapitol Markova evangelia je většina látky obsažena i v Matoušovi.³⁰ To potvrzuje i tzv. hypotéza dvou pramenů,³¹ podle které je Markovo evangelium nejstarší a sloužilo Matoušovi a Lukášovi jako literární předloha a zdroj informací.³² Jedním z důvodů, proč Matouš započal s revizí Markova evangelia, bylo použití další látky, jejímž hlavním zdrojem byla sbírka Ježíšových výroků. Tento pramen je označován písmenem Q,³³ který nezávisle na sobě používali Matouš a Lukáš. Při revizi Markova evangelia zredukoval Matouš jeho text takovým způsobem, aby zahrnoval jen to, co považoval sám za důležité a nezbytné. Na začátku svého evangelia (kap. 1-12) se Marka ještě tak přísně nadržel, ale od 13. kapitoly dodržoval Markovu předlohu už mnohem pečlivěji. Strukturu textu založenou na nejvýraznějších rysech evangelia můžeme popsat takto:³⁴

²⁵ Srov. tamtéž, s. 27.

²⁶ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 13.

²⁷ Srov. P. POKORNÝ, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, s. 99.

²⁸ Matoušovo evangelium je nejčastěji komentováno církevními otci; církev jej používala pro katechetickou výuku a jako podklad pro vypracování křesťanských pravd víry (srov. P. MAREČEK, *Úvod do Nového zákona*, s. 35).

²⁹ Srov. L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 89.

³⁰ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 15.

³¹ Prvním krokem k této teorii bylo zjištění klasického filologa K. Lachmanna, že Mt a Lk se spolu shodují do této míry, jak se shodují s Mk (více o teorii dvou pramenů srov. L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 68-72).

³² Srov. P. MAREČEK, *Úvod do Nového zákona*, s. 19.

³³ Pramen Q byla sbírka Ježíšových výroků a dalšího materiálu, která existovala v řečtině už v 50. letech 1. stol. (srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 16).

³⁴ Srov. tamtéž, s. 15-16.

- osoba Ježíše: kdo a kde (1,1-2,23)
- začátek Ježíšova působení (3,1-4,25)
- Horské kázání (5,1-7,29)
- Ježíšovy mocné činy (8,1-9,38)
- misijní promluva (10,1-42)
- odmítnutí Ježíše (11,1-12,50)
- podobenství o nebeském království (13,1-53)
- zázraky, konflikty a kříž (13,54-17,27)
- rada rozdělené obci (18,1-35)
- opozice proti Ježíši (19,1-23,39)
- příchod království (24,1-25,46)
- Ježíšova smrt a vzkříšení (26,1-28,20).

Jestliže srovnáme Matouše s Markovým evangeliem, vidíme další výrazný strukturní rys, kterým jsou „příběhy z dětství“ (kap. 1-2), jenž vrací život Ježíše na jeho začátek. Tyto příběhy vyvažují zprávy o Ježíšově utrpení, smrti a vzkříšení a také pozornost věnovanou zjevení Zmrtvýchvstalého.³⁵ I co se týče popisu nebeského království, je mezi Matoušem a Markem rozdíl. Zatímco pro Marka je Boží království tajemství, které může být jednotlivci jen „dáno“, Matoušovi jsou mnohem více srozumitelná „tajemství nebeského království“, pokud je však jednotlivec ochotný vidět a slyšet (srov. Mt 13,10-17 na rozdíl od Mk 4,11n.21-23).³⁶ Evangelista Matouš patřil do určité školy, která uchovávala a vykládala starší křesťanskou tradici. Vyplývá to ze srovnání verze modlitby „Otčenáš“ u Matouše s verzí Lukášovou. Vidíme, že Matouš ji rozšířil o prosby „buď vůle tvá“ a „zbav nás od zlého“ (srov. Mt 6,9-13 a L 11,2-4). Evangelista by si sám nedovolil pozměnit text tehdy již liturgické modlitby, kdyby to nebylo v souladu s liturgií, která se užívala při bohoslužbách v jeho křesťanské obci.³⁷

Co se týče problematiky Ježíšových titulů, je velmi rozsáhlá. V novozákonních spisech je Ježíš označován zhruba padesáti tituly.³⁸ I proto se zde můžeme zabývat jen těmi nejdůležitějšími. Všichni synoptikové bez váhání spojili titul Syn Boží s osobou Krista (Mt,

³⁵ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 15.

³⁶ Srov. M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, s. 12.

³⁷ Srov. P. POKORNÝ, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, s. 104.

³⁸ Srov. C. V. POSPÍŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 66.

16,16; Mk 14,61par).³⁹ Titul Syn Boží se u Matouše objevuje nejen ve vlastní látce (Mt 11,27), ale také na místech paralelních s Markem (srov. Mt 14,33 s Mk 6,51n).⁴⁰ Marek přitom používá tento titul, ať už přímo či nepřímo, jen 6krát a Lukáš 8krát.⁴¹ Synem Božím nazývají Ježíše např. démoni, když jim zakazuje mluvit (Mt 8,29), nebo Satan, jenž ho pokoušel na poušti (Mt 4,3.6).⁴² Tento christologický titul používá Matouš také např. v 26,63, kde se velekněz Kaifáš ptá Ježíše, zdali je Syn Boží. Ježíš na tuto otázku odpovídá kladně a také připojuje vysvětlení. Velekněz svou otázkou však reaguje na Ježíšovu moc zbořit chrám a ve třech dnech jej zase vystavět (srov. Mt 26,61). Titul Syn Boží je zde tedy použit ve spojení s Ježíšovou nadpřirozenou mocí. V Matoušově evangeliu je takové použití celkem časté.⁴³ Matouš také dává důraz na Ježíšův titul Immanuel a kvůli tomu ho překládá do srozumitelného výrazu: „Bůh je s námi“.⁴⁴ Toto jméno bylo vztaženo k Ježíšovi v události jeho narození (Mt 1,23), ale také při jeho vzkříšení (Mt 28,20).⁴⁵ Tituly, které Matouš používá, když mluví o Ježíši, ho pomáhají zasadit do židovské tradice. Přitom evangelista neváhá ukázat, že význam těchto titulů dosahuje svého určitého naplnění právě v Ježíšovi. Zajímavé je porovnat Matoušův a Markův přístup v tom, s jakou přímostí používají různé tituly pro Krista. Jelikož Matouš předpokládal, že jeho čtenáři vědí, co titul Mesiáš znamenal, vztahuje ho bez obav na Ježíše, zatímco Marek se snaží ukázat, že Ježíš byl „odlišným“ typem Mesiáše, než jakého očekávali lidé. Matouš také neváhá označit Ježíše za Syna Davidova (např. Mt 9,27; 15,22; 20,30) – královského Mesiáše, jenž byl poslán Izraeli, aby uzdravil především ty, jimiž společnost opovrhne.⁴⁶ Tento titul používá Matouš ve svém evangeliu celkem 10krát, naproti tomu u Marka a Lukáše se s ním setkáváme jen 4krát (Mk 10,47n par. L 18,38n; Mk 12,35.37 par. L 20,41.44). Takto velký počet výskytu titulu Syn Davidův ukazuje na důležitost, kterou měl v Matoušově evangeliu.⁴⁷

Ježíš sám sebe označuje také jako proroka (Mt, 13,57; Mk 6,4; L 4,24) a rovněž jeho současníci na něj takto pohlíželi (Mt 21,11.46; L 7,16).⁴⁸ S označením Ježíše jako Syna člověka se v evangeliích setkáme celkem 82krát. Tento titul bývá velmi často použitý takovým způsobem, že nahrazuje označení „já“ toho, kdo hovoří (Mt, 16,13; Jan 5,27).⁴⁹ Výroky

³⁹ Srov. X. LÉON-DUFOUR, ED., *Slovník biblické teologie*, s. 502.

⁴⁰ Srov. L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 87.

⁴¹ Srov. P. MAREČEK, *Ježíš Kristus v Matoušově evangeliu: Hlavní christologické tituly*, s. 53.

⁴² Srov. C. V. POSPÍŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 70.

⁴³ Srov. tamtéž, s. 71.

⁴⁴ Srov. M. HÁJEK, *Evangelium podle Matouše*, s. 23.

⁴⁵ Srov. P. MAREČEK, *Úvod do Nového zákona*, s. 33.

⁴⁶ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 27-28.

⁴⁷ Srov. P. MAREČEK, *Ježíš Kristus v Matoušově evangeliu*, s. 29.

⁴⁸ Srov. C. V. POSPÍŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 67.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 67.

o Synu člověka se rozdělují do tří skupin: 1) pozemské působení Syna člověka, 2) utrpení a vzkříšení Syna člověka, 3) druhý příchod Syna člověka. Zajímavé je, že výraz Syn člověka se nikdy neobjevuje jako oslovení Ježíše. Ani není použit k tomu, aby sdělil kdo je Ježíš, nýbrž poukazuje na Ježíšovu činnost. Z toho je tedy patrné, že „Syn člověka“ není titul v pravém slova smyslu.⁵⁰

Mezi další Matoušovy oblíbené christologické výrazy patří Mesiáš - Kristus. Evangelista ho používá 16krát, zatímco v Markově evangeliu tento titul najdeme 7krát a u Lukáše 12krát.⁵¹ V Novém zákoně je nejčastějším titulem Ježíše – Mesiáš. Titul měl silnou vazbu na davidovsko – královský typ mesianismu a proto je úzce spjatý s označením syn Davidův.⁵² Evangelista Matouš se však zdráhá spojovat titul Kristus s titulem Syn Davidův a Král Izraele, aby vyloučil jeho jakékoli chápání v politickém kontextu. Výraz Kristus je v Matoušově evangeliu použit, aby zdůraznil tři skutečnosti: 1) spásu, kterou přinesl Ježíš, 2) jeho prorocké pomazání k učitelské a terapeutické činnosti, 3) pravý charakter Ježíšova mesiášství.⁵³

Jako Spasitel je Ježíš v Novém zákoně označen celkem 17krát (např. L 2,11; Sk 5,31; Ef, 5,23).⁵⁴ Vždyť i jeho jméno „Ježíš“ má význam „JHWH je spása“. Obsahem spásy je pak záchrana z hříchů a dar věčného života. Jestliže je tedy Ježíš připisována tato funkce, která ve Starém zákoně příslušela Hospodinu, představuje označení Spasitel narážku na jeho božský statut.⁵⁵

1.3 JEŽÍŠOVY ŘEČI

Uspořádání Matoušova evangelia ukazuje na promyšlenou stavbu látky. Je to zřetelné především v první části, kde se střídají Ježíšovy velké řeči poukazující na jeho činnost s texty obsahujícími konfliktní otázky.⁵⁶ Těchto velkých řečí je pět a jsou důležitým kompozičním prvkem Matoušova evangelia.⁵⁷

- Horské kázání (5,1-7,29) – proneseno na hoře
- Řeč při vyslání učedníků (9,36-11,1)

⁵⁰ Srov. P. MAREČEK, *Ježíš Kristus v Matoušově evangeliu*, s. 81-82.

⁵¹ Srov. tamtéž, s. 18.

⁵² Srov. C. V. POSPIŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 68.

⁵³ Srov. P. MAREČEK, *Ježíš Kristus v Matoušově evangeliu*, s. 23.

⁵⁴ Srov. C. V. POSPIŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 71.

⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 71-72.

⁵⁶ Srov. L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 87.

⁵⁷ Srov. P. POKORNÝ, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, s. 100.

- Řeč v podobenstvích (13,1-53) – pronesena v lodi na jezeře
- Řeč o církvi (18,1-35)
- Eschatologická řeč (24,1-26,1) – pronesena na hoře⁵⁸

Hlavním adresátem Ježíšových řečí jsou učedníci. V první a třetí řeči se však Ježíš také obrací na zástupy (5,1; 13,2). Místem, kde Ježíš svá slova pronáší, je v první a poslední řeči hora (5,1; 24,3), některá podobenství ze třetí řeči pak vypráví v lodi na jezeře (13,2). Počet řečí navozuje vzor koncepce podle pěti knih Mojžíšových. Toto rozdělení je možné, avšak Ježíše můžeme podle Mt jen stěží označit pouze jako Mojžíše. Ježíš zde sice vystupuje jako nový zákonodárce, ale svou autoritou proroka Mojžíše o mnoho převyšuje.⁵⁹ V každém případě jsou v těchto řečech systematicky zpracována témata, která byla důležitá pro Matoušovu církevní obec.⁶⁰ Každý z těchto textů rovněž končí stejnou formulí „*když Ježíš dokončil tato slova*“. Vedou se diskuze o tom, zdali by 23. kapitola (výroky „běda“ proti farizeům a zákoníkům) neměla být také považována za samostatný blok textu (šestou řeč),⁶¹ nebo za předmluvu k páté a závěrečné řeči, nebo jen za látku, která je rozptýlená ve vyprávění, ale oddělená od kap. 24-25.⁶² Ježíšovy řeči jsou umístěny v úvodní i závěrečné části Matoušova evangelia tak i v jeho každém větším oddíle. Tyto řeči jsou totiž velmi důležitým strukturálním prvkem Matoušova evangelia, ale nejsou jeho ústředním a rozhodujícím prostředkem. Ježíš není nikde výslovně označen jako učitel moudrosti (je víc než Šalomoun – 12,24), ani za nového zákonodárce jakým byl Mojžíš, i když vystupuje v jeho blízkosti (17,3) Ježíš je soudce světa (25,31-46; 26,63n; 28,18-20) a je také Synem, který je spojen se svým nebeským Otcem (11,25-30). Tyto dva teologické přívlastky a funkce, které jsou s nimi spojeny, určují rámec, do něž jsou zasazeny i Ježíšovy řeči.⁶³ Všechny pět velkých řečí končí tematikou soudu, odplaty a odměny. Důležité je rovněž upozornit, že obsahem všech pěti řečí je nebeské království.⁶⁴

⁵⁸ Srov. P. MAREČEK, *Úvod do Nového zákona*, s. 32.

⁵⁹ Srov. L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 88.

⁶⁰ Srov. P. MAREČEK, *Úvod do Nového zákona*, s. 32.

⁶¹ Kapitola 23 je od kapitol 24 a 25 oddělena změnou scénérie a tvoří tak sice šestou samostatnou řeč, která však nekončí Matoušovou formulí, jako všech pět Ježíšových řečí (srov. P. POKORNÝ, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, s. 100).

⁶² Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 14.

⁶³ Srov. P. POKORNÝ, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, s. 100.

⁶⁴ Srov. P. MAREČEK, *Úvod do Nového zákona*, s. 32.

2. LITERÁRNÍ DRUH PODOBENSTVÍ - CHARAKTERISTIKA, ROZDĚLENÍ, VÝKLAD

Český výraz „podobenství“ je překladem řeckého slova παραβολή – z παρά „vedle“ a βολή „hození, položení“, (doslova tedy „položení vedle sebe“), a má základní přenesený význam „přirovnání, srovnání“. Podstatné jméno „podobenství“ se v českém ekumenickém překladu (ČEP) objevuje celkem 45krát. V liturgickém překladu Nového zákona, jenž se v současnosti používá, je to však 7krát méně.⁶⁵ Obě verze překladu mají na všech místech slovo „podobenství“ jako ekvivalent řeckého výrazu παραβολή. Toto slovo je však v řeckém textu Nového zákona celkem 50krát. Dvakrát se nachází v listu Židům (9,9 a 11,19) a 48krát ho nalezneme pouze v synoptických evangeliích (Mt – 17krát, Mk – 13krát, L 18krát). Právě skutečnost, že v moderních českých překladech nejsou všechny výskyty slova podobenství přeloženy stejně, ukazuje na širší významové pole řeckého termínu. Všeobecně se uznává, že tento široký význam slova παραβολή v Novém zákoně je dán vlivem hebrejského slova „mašál“.⁶⁶ Toto slovo⁶⁷ zahrnuje obraznou mluvu v nejširším slova smyslu – všechny výroky, které obsahují nějaké srovnání (např. přísloví), tajemné výroky a alegorii.⁶⁸

Co je to podobenství a oč v něm vlastně jde? Etymologicky se jedná o termín, který je blízký pojmu „alegorie“, což odvozeně znamená „říci věci jiným způsobem“. Podobenství i alegorie jsou řazeny mezi vyučovací metody, jež vzdělávají posluchače různými ilustracemi a z nichž následně přijímá morální či duchovní pravdu.⁶⁹ Literární druh podobenství se popisuje různými způsoby. J. Mánek vysvětluje podobenství následovně: „V podobenství jde o podobu řeči, v níž je myšlenka znázorněna pomocí obrazného slova. [...] jde o přirozený stylový prostředek, který se zvláště dobře hodí k znázornění nadsmyslové skutečnosti.“⁷⁰ Co je podobenství také velmi výstižně vyjádřil C. H. Dodd: „Metafora nebo přirovnání vzaté z přírody či každodenního života, které upoutá posluchače svou živostí a zvláštností a ponechá jeho mysl v takové míře pochybností o jeho přesném použití, aby jej povzbudil

⁶⁵ Srov. L. TICHÝ, „Co je to podobenství?“, *Studia theologica*, s. 2-3.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 2.

⁶⁷ Hebrejský výraz *másál* znamenal původně kouzelný výrok, mocné, dynamické slovo, od něhož se očekával jistý účinek. Žehnání a zlořečení bylo takovým *másál*. Př 26,7-9 mluví o tom, jak nebezpečné je *másál* v ústech blázna a opilého. Výrok božstva byl *másál* (srov. A. NOVOTNÝ, *Biblický slovník*, s. 653).

⁶⁸ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 6.

⁶⁹ Srov. J. D. DOUGLAS, ed., *Nový biblický slovník*, s. 783.

⁷⁰ J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 5.

k aktivnímu přemýšlení.⁷¹ J. A. Hultgren zase ve své knize používá tuto definici podobenství: „Podobenství je slovní hříčka, ve které jsou srovnání vytvořena mezi Božím královstvím, Božím jednáním a očekáváním a něčím v tomto světě, ať už skutečným či vymyšleným.“⁷² Mezi podobenstvím a alegorií můžeme vidět i určitý rozdíl. V podobenství slouží látka, která je sama o sobě neutrální, k přenesení úsudku na „jiné pole“, o které právě jde. Oproti tomu v alegorii hraje text velmi důležitou roli, protože představuje tajuplné převlečení věcného obsahu, který stojí v pozadí. Proto je potřeba vlastní slova textu více či méně nahradit pojmy, které reprezentují tento „jiný“, tj. v textu ne naplno popsany děj.⁷³

Už ve Starém Zákoně se totiž setkáváme s mnoha podobenstvími. Samotný lid Izraele byl od samého počátku své existence nucen mluvit o transcendentním Bohu, kterého nelze nikdy popsat lidskými slovy, který je smyslově nepostižitelný. Proto musel Izrael hledat výrazy pro tyto božské věci, a to za pomoci pozemských skutečností, které tak na sebe berou podobu znamení. Mnohé antropomorfismy starých textů jsou vlastně symboly, které už obsahují zárodky podobenství (Gn 2,7n.19.21...⁷⁴).

Ve Starém zákoně vypravuje podobenství např. prorok Nátan (2 S 12,1-4) nebo moudrá žena z Tekoa (2 S 14,5-7). Podobenství však nacházíme i v žalmech (Ž 1; 80,9-16).⁷⁵ Určitá přirovnání vyrůstající z lidského života používali starozákonní proroci ve svých útocích na protivníky (Am 4,1; Oz 4,16; Iz 5,18) nebo k ohlášení Božích zaslíbení (Oz 2,20n; Iz 11,6-9; Jer 31,21). V historických knihách SZ pak najdeme opravdová podobenství tam, kde má být názorně ilustrována nějaká skutečnost (např. Sd 9,8-15).⁷⁶

Taktéž v rabínské literatuře nacházíme obraznou mluvu, a proto i podobenství. Rabíni varovali před podceňováním formy podobenství. Rabínská podobenství však na rozdíl od evangelních neslouží jen praktickému životu, ale také rabínské teorii.⁷⁷ U rabínů se podobenství stávají součástí jejich výchovné metody. Výklad Písma se opírá o události z daleké minulosti nebo o obraznou řeč s použitím obyčejných událostí ze života. Taková rabínská lekce pak často začíná otázkou: „Čemu se podobá...?“ Můžeme si všimnout, že i Ježíš používá stejného postupu, když vysvětluje základní symboly svého poselství: „K čemu

⁷¹ C. H. DODD, *The Parables of the Kingdom*, s. 16.

⁷² Srov. J. A. HULGREN, *The Parables of Jesus*, s. 3.

⁷³ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 7.

⁷⁴ Srov. X. LÉON-DUFOUR, ed., *Slovník biblické teologie*, s. 328.

⁷⁵ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 5.

⁷⁶ Srov. X. LÉON-DUFOUR, ed., *Slovník biblické teologie*, s. 328-329.

⁷⁷ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 5-6.

bych přirovnal...?“ (Mk 4,30; L 13,18), s následující odpovědí: „Království nebeské je podobné...“ (Mt 13,24.31).⁷⁸

Německý biblista Paul Fiebig se zabýval podobenstvími židovských rabinů, která srovnával s Ježíšovými podobenstvími. Dospěl k závěru, že jsou mezi nimi četné společné prvky, ale že Ježíšova podobenství stojí svým obsahem výše, takže jsou samy zárukou, že je nemohl vytvořit nikdo jiný než samotný Ježíš.⁷⁹

Není pochyb o tom, že překladatelé poskytují různé definice podobenství, a proto se různí v odpovědi na otázku kolik podobenství je v evangeliích a zda určitá část textu má být zařazena jako podobenství nebo nikoliv. Odpovědět tedy na otázku kolik podobenství je od Ježíše není vůbec snadné. Mají se, např. Ježíšovy výroky o našití záplaty z nové látky na staré oblečení (Mt 9,16; Mk 2,21) nebo nalití mladého vína do starých měchů (Mt 9,17; Mk 2,22), klasifikovat jako podobenství? Evangelisté Marek ani Matouš tyto výroky podobenstvím nenazývají, ale Lukáš je takto označuje (L 5,36-38). Někteří překladatelé je zahrnují do svých seznamů podobenství, protože tyto jazykové útvary činí srovnání mezi Ježíšovou službou a trháním šatů nebo praskáním vinných měchů. Jiní biblisté je za podobenství nepovažují. Ačkoli tyto výroky jsou v určitém stupni parabolické (činící přirovnání), je otevřenou otázkou, zda by opravdu měly být považovány za podobenství.⁸⁰

Některé odhady tedy uvádějí na šedesát nebo i více podobenství, která jsou v evangeliích, ale většina knih udává o něco menší počet – zhruba třicet až čtyřicet podobenství.⁸¹ Tak např. Adolf Jülicher rozlišil 53 podobenství v synoptických evangeliích, J. Jeremias jich uvádí 40 a stejný počet má i J. Mánek. J. A. Hultgreen uvádí „aspoň“ 38 podobenství a např. V. Fusco udává 35 podobenství. Co se týče Janova evangelia, tak tam se charakter Ježíšových „obrazných řečí“ obecně pokládá za odlišný od Ježíšových podobenství v synoptických evangeliích.⁸²

Je potřeba zmínit, že evangelní podobenství představují více než jednu třetinu zaznamenaných Ježíšových slov. Ježíšova podobenství byla v tradici zachována poměrně věrně a badatelé většinou soudí, že jde o nejspolehlivěji zachovaná Ježíšova slova.⁸³ V dějinách exegeze Ježíšových podobenství se za velký mezník pokládá práce Adolfa

⁷⁸ Srov. X. LÉON-DUFOUR, ed., *Slovník biblické teologie*, s. 329.

⁷⁹ Srov. L. TICHÝ, „Co je to podobenství?“, *Studia theologica*, s. 7.

⁸⁰ Srov. J. A. HULTGREEN, *The Parables of Jesus, A commentary*, s. 2-3.

⁸¹ Srov. J. A. HULTGREEN, *The Parables of Jesus, A commentary*, s. 2-3.

⁸² Srov. L. TICHÝ, „Co je to podobenství?“, *Studia theologica*, s. 8.

⁸³ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 11.

Jülichera,⁸⁴ který ve svém přístupu důrazně odmítl tradičně oblíbený alegorický výklad evangelních podobenství. Jülicher vysvětloval podobenství jako řečovou figuru, v níž má být účinek věty zajištěn připojením podobné věty, která patří do jiné oblasti a je si jista svým účinkem. Podle něj nebyly původně v Ježíšových podobenstvích žádné alegorické prvky. Ježíšova podobenství chtěla vyjádřit jen „jednu větu či jednu myšlenku“, což je to, co se označuje latinským termínem „*tertium comparationis*“. To znamená, že jakákoli alegorie v novozákonních podobenstvích je už výsledkem pozdějšího přepracování.

K Jülicherovu pojetí Ježíšových podobenství se ještě za jeho života začali kriticky stavět jiní badatelé, kteří tvrdili, že se mýlil, když zredukoval poselství podobenství na morální poučky. Ve snaze přesněji definovat význam podobenství trvali na tom, že se musí chápat v jejich původním historickém rámci a v kontextu Ježíšovy služby a jeho učení.⁸⁵ Ve 20. století vznikalo velké množství publikací, které se zabývaly Ježíšovými podobenstvími a mezi nimi vynikalo dílo Joachima Jeremiase (*Die Gleichnisse Jesu*). I když Jeremias kritizoval Jülichera za jeho nedostatečný přístup ke skutečnému poselství Ježíše Krista, ocenil ho za přínos v odmítání alegorického výkladu podobenství. Jeremias sám kladl velký důraz na to, aby se zjistil původní smysl Ježíšových podobenství, což znamená dostat se zpět k původním Ježíšovým slovům – zrekonstruovat Ježíšova „*ipsissima verba*“.⁸⁶ Co se týče alegorických prvků v novozákonních podobenstvích, považoval je stejně jako Jülicher za dodatečné přídavky a změny prvotní církve. Jeremias také neroztřídil podobenství na určité skupiny – jako Jülicher – protože podle něj všechno pokrývá právě hebrejský pojem „mašal“.⁸⁷

Od konce 60. let dvacátého století dochází k dalšímu velkému rozvoji bádání o Ježíšových podobenstvích. Objevily se přístupy a názory, které se dívaly na výklad podobenství velmi rozmanitým způsobem. Jako příklad můžeme uvést C. H. Dodda, zastávce tzv. „realizované eschatologie“, jenž vidí soud ne v paruzii Ježíše Krista, ale už v jeho narození do tohoto světa, a proto chce vrátit podobenství do této, podle něj, původní situace. Podle Doddova mínění pronášel Ježíš svá podobenství k přítomné, nikoli k budoucí krizi. Až prvotní církev, která

⁸⁴Srov. L. TICHÝ, „Co je to podobenství?“, *Studia theologica*, s. 3-4. Zde se odvolává na dílo: A. JÜLICHER, *Die Gleichnisreden Jesu*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1963.

⁸⁵Srov. J. D. DOUGLAS, ed., *Nový biblický slovník*, s. 783.

⁸⁶Pojem *ipsissima verba* velmi výstižně vysvětlují ve své knize, která přibližuje biblický text neodborné veřejnosti, autoři U. Struppe - W. Kirchschräger: „*Ipsissima verba lze rozeznat tam, kde můžeme ve srovnání se soudobým způsobem řeči a myšlení zkonstatovat rozdíly. Projevuje se dále ve zbytcích aramejštiny, které jsou (v našem smyslu) v podobě citátů vpleteny do textu (srov. Mk 5,41; 7,34; 14,36). Konečně se můžeme domnívat, že jde o slovo pozemského Ježíše tehdy, když se výpověď v základu obsahově liší od praktické nebo teologické situace po velikonocích – např. Mt 10,5.*“ U. STRUPPE – W. KIRCHSCHLÄGER, *Jak porozumět Bibli, úvod do Starého a Nového zákona*, s. 169.

⁸⁷Srov. L. TICHÝ, „Co je to podobenství?“, *Studia theologica*, s. 5.

očekávala Ježíšův druhý příchod, směřovala podobenství k budoucnosti.⁸⁸ Rovněž došlo ke zhodnocení alegorie, jejíž smysl se chápal také rozdílně. Extrémní názory, že Ježíš ve svém kázání vůbec neužíval alegorických prvků, nebyly samozřejmě udržitelné. Ovšem objevil se i opačný názorový extrém, jenž kladl rovnítko mezi alegorií a podobenství a který zastával např. C. L. Blomberg. Někteří badatelé zase tvrdili, např. K. Erlemann, že alegorie není literární druh, ale pouze určitý druh vyjadřování. Za zmínku také stojí Erlemannovo tvrzení, že se v podobenstvích nachází více „tertií comparationis“, i když je samozřejmě potřeba trvat na postulátu jedné pointy. Pravdou však je, že někdy můžeme najít v Ježíšových podobenstvích i více styčných bodů mezi vyprávěným příběhem a skutečností. Jestliže se ale hovoří o více terciích comparationis, znamená to vlastně sledovat jen určité části příběhu a ne celý příběh a jeho smysl. Jinak by totiž (při vnímání celého podobenství) označení tertium comparationis (tj. třetí prvek vedle použitého obrazu a skutečnosti) nemělo logický smysl a spíše by to znamenalo zneužití tohoto technického termínu.⁸⁹

Už od křesťanského starověku bylo jasné, že Ježíšova podobenství, která jsou v evangeliích, není možné správně vysvětlovat, pokud se dává důraz na všechny detaily obsažené v příběhu podobenství, ale že je třeba se soustředit pouze na rozhodující myšlenku výpovědi.⁹⁰ Podobenství také lépe pochopíme, uvážíme-li jejich biblické a orientální souvislosti a rovněž Ježíšovu snahu o postupný výklad. Základními kameny podobenství jsou prosté události všedního života, ale i velké události z dějin vyvoleného národa. Jde tedy o texty, které jsou napsané s cílem poučit, což platí zvláště o jednání některých postav z podobenství a v každém případě je nutné mít neustále na zřeteli teocentrický či spíše christocentrický charakter většiny podobenství. Ať už je v podobenství podíl alegorie jakýkoli, ústřední postava nejčastěji znázorňuje nebeského Otce (např. Mt 21,28; L 15,11) nebo Krista, ať už pozemského jako „rozsévače“ (Mt 13,3.24.31) nebo oslaveného jako „pána“ služebníků (Mt 25,14) nebo „ženicha“ (Mt 25,1). Jestliže jsou v podobenství postavy dvě, jde o Otce a Syna (např. Mt 20,1-16; 21,33.37; 22,2).⁹¹

Stále používané je Jülicherovo rozdělení novozákonních podobenství do tří skupin.⁹² Pro jejich podrobnější vysvětlení a přehlednost předkládám popis jednotlivých druhů podobenství od J. Mánka, který k nim navíc přidává i alegorii:

⁸⁸ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 16.

⁸⁹ Srov. L. TICHÝ, „Co je to podobenství?“, *Studia theologica*, s. 6-7.

⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 3.

⁹¹ Srov. X. LÉON-DUFOUR, ed., *Slovník biblické teologie*, s. 330.

⁹² Srov. L. TICHÝ, „Co je to podobenství?“, *Studia theologica*, s. 4.

a) vlastní podobenství – používá obrazy, které jsou každému přístupné, a to z oblasti každodenní skutečnosti. Pracuje tedy s věcmi, se kterými se setkáváme v každodenním životě, a tudíž je nemůže nikdo zpochybnit, neboť o faktu jejich bytí se každý může přesvědčit sám - např. plevel, který roste spolu s obilím (Mt 13,24); rozsévač, který seje semeno v poli (Mt 13,1).⁹³ Důležitou úlohou podobenství je funkce objasňování a směřování posluchače k místu, kde musí provést své vlastní rozhodnutí. Ježíš v nich stojí na stejné úrovni svých posluchačů a používá známé obrazy, aby jim sdělil dosud neznámé poselství.⁹⁴

b) parabola – pracuje s volně vytvořenými historkami a na rozdíl od vlastního podobenství v ní nejde o to, co se uskutečňuje denně, ale o to, co *jednou* někdo učinil. To znamená, že otázka, zda se příběhy skutečně dějinně udály, nemá velký význam. Typickým začátkem paraboly je např. Ježíšovo vyprávění o nepoctivém správci, které začíná slovy: „Byl jeden bohatý člověk, který měl správce“ (L 16,1).⁹⁵

c) příkladové vyprávění – je taktéž volně vytvořená historka, v níž však jde o *příklad*, zatímco v parabole jde o *analogii* (podobnost). Osoby jsou zde blíže a konkrétněji jmenovány či určeny. Z Ježíšových podobenství sem patří čtyři podobenství: o boháči a Lazarovi (L 16,19-31), o farizeu a celníkovi (L 18,9-14), o milosrdném Samařanu (L 10,29-37), o boháči a stodolách (L 12,16-21).⁹⁶

d) alegorie – představuje složitější vyprávění, kde hrají důležitou roli všechny detaily.⁹⁷ Používána je k tomu, aby umožnila posluchači něčemu porozumět. Podstatným rysem alegorie je, že říká něco jiného, než co míní. Proto užívá i řadu obrazů – mluví např. o služebnících, ale přitom míní proroky a apoštoly. Jestliže tedy neznáme věc, ke které se alegorie váže, nemůžeme jí porozumět a její skrytý, hlubší smysl nám zůstává utajen. Alegorie se zpravidla obrací k zasvěceným, zatímco podobenství často mluví k protivníkům.⁹⁸

⁹³ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 6.

⁹⁴ Srov. J. D. DOUGLAS, ed., *Nový biblický slovník*, s. 783.

⁹⁵ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 6.

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 7.

⁹⁷ Srov. J. D. DOUGLAS, ed., *Nový biblický slovník*, s. 783.

⁹⁸ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 7.

3. PODOBENSTVÍ O BOŽÍM KRÁLOVSTVÍ V SYNOPTICKÝCH EVANGELIÍCH

Některá podobenství v synoptických evangeliích mluví o Božím nebo nebeském království. Tato podobenství pak začínají podobnou formulí – „království Boží / nebeské je jako...“. Celkově se jedná o těchto 11 podobenství:

podobenství u Marka:

podobenství o zasetém semenu Mk 4,26-29
podobenství o hořčičném zrně Mk 4,30-32;

podobenství u Lukáše:

podobenství o kvasu L 13,20-2: přebírá z pramene logií (Q); společné s Matoušem (Mt 13,33)
podobenství o hořčičném zrně L 13,18-19: přebírá od Marka (Mk 4,30-32); společné s Matoušem (Mt 13,31-32)

podobenství u Matouše:

podobenství o hořčičném zrně Mt 13,31-31: přebírá od Marka (Mk 4,30-32)
podobenství o kvasu Mt 13,33: přebírá z pramene logií (Q)
podobenství o plevele mezi pšenicí Mt 13,24-30
podobenství o pokladu v poli Mt 13,44
podobenství o perle Mt 13,45-46
podobenství o rybářské síti Mt 13,47-50
podobenství o nemilosrdném služebníkovi Mt 18,23-35
podobenství o dělnících na vinici Mt 20,1-16
podobenství o hostině Mt 22,1-14
podobenství o deseti družičkách Mt 25,1-13⁹⁹

⁹⁹ Srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 383.

Kromě těchto případů se termín „Boží království“ nebo „nebeské království“ ještě mnohokrát objevuje v Ježíšových výrocích. V synoptických evangeliích najdeme 83 výroků, které obsahují jeden z těchto pojmů.¹⁰⁰ Z toho je patrné, že království bylo hlavním tématem Ježíšova poselství. Na tom se ostatně shodují prakticky všichni biblisté. Co však znamená výraz „království“ a je možné přijít s nějakou definicí? Ve výkladech a komentářích k evangeliím jistě najdeme vyjádření, kterými se přibližuje lidskému chápání tajemství Božího království. Synoptická evangelia však neobsahují výroky, v nichž by Ježíš sám definoval pojem „království“. Zdá se tedy, že tato evangelia považují za samozřejmé, že každý by měl tento pojem pochopit a definice tudíž nemusí být uváděna.¹⁰¹

3.1 SPECIFICKÉ ASPEKTY BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ

„Království“ (βασιλεία) patří mezi ústřední teologické pojmy Matoušova evangelia. Najdeme ho zde převážně ve spojení „nebeské království“, ale také v absolutním smyslu (např. Mt 4,23; 9,35; 24,14). U Matouše najdeme tento termín 50krát.¹⁰² Pro evangelistu je také typické nahrazování jména „Boží“ království slovy jinými, což pramení z židovské úcty k Božímu jménu.¹⁰³ Nebeské království zůstane pro Matouše až dokonce královstvím Syna člověka! Tato skutečnost je pro něj velmi důležitá, což lze poznat z toho, že jako jediný z evangelistů nazývá království také královstvím Syna člověka (srov. Mt 13,41; 16,28; 20,21).¹⁰⁴

V Matoušově evangeliu provází hlásání království Božího dva důležité důrazy. Je to relace mezi královstvím a etikou a také konkrétní Matoušův zájem o církev. Co se týče vztahu mezi eschatologickým královstvím a etikou, projevuje se dvěma různými formami. Tou první je způsob přímého výroku: „Hleďte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno“ (Mt 6,33). Vybidnutí, které apeluje na přednostní hledání království a spravedlnosti před vším ostatním, zřetelně ukazuje na tento úzký vztah mezi nebeským královstvím a etikou.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Statisticky uvádí: pojem „království nebeské“ je pouze u Matouše, a to 32krát a „Boží království“ je 5krát u Matouše, 14krát u Marka a 32krát u Lukáše. Statistiky nezahrnují ty texty, kde se pro stejné označení používá samostatné slovo „království“ (např. Mt 6,10; 8,12; 9,35). V synoptických evangeliích se pojem „království“ celkově vyskytuje 94 krát. (srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 383-384).

¹⁰¹ Srov. tamtéž, s. 384.

¹⁰² Srov. L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 89.

¹⁰³ Srov. tamtéž, s. 223.

¹⁰⁴ Srov. M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, s. 168.

¹⁰⁵ Srov. B. T. VIVIANO, *Království Boží v dějinách*, s. 27.

Druhou formou, kterou se vyjadřuje spjatost království a etického jednání, jsou podobenství. Kromě 13. kapitoly Mt evangelia najdeme další podobenství v 21. a 22. kapitole. Jedná se o jakousi „trilogii“ podobenství:

1) podobenství o dvou synech	21,28-32
2) podobenství o zlých vinařích	21,33-46
3) Podobenství o hostině / o svatebním šatě	22,1-14

Nejdůležitější podobenství o království a jeho spojení s etikou je působivé vyprávění o posledním soudu v Mt 25,31-46.¹⁰⁶

Dalším specifickým znakem nebeského království v Ježíšově kázání jsou jeho „protiklady“. Království se totiž zjevuje jak ve znamení radosti, svátečnosti a krásy, tak v obrazech bezmoci – tzn. podobenství o svatbě a hostině na straně jedné a podobenství o nouzi na straně druhé: hořčičné seménko, o kvasu, síť s dobrými a špatnými rybami, pole s pšenicí a plevelem. Ježíš zde přináší nový obraz království – vítězství Boží v podobě nevzhlednosti a v utrpení.¹⁰⁷

Jiné kategorie, které charakterizují Boží království, jsou „milost“ a „pokání“. Ježíšovým znamením je on sám a také on sám spočívá v samotné nabídce svého poselství. Aby vynikla vzájemná spojitost mezi pokáním a milostí, musíme se zamyslet nad biblickým příběhem proroka Jonáše. Město Ninive promarnilo svou spásu, a proto si zasloužilo své zničení. Neočekávaná a rovněž nezasloužená milost pro hříšné město spočívá v tom, že je sem poslán prorok, kterým lidem odhalí jejich osud a nabídne příležitost k pokání. Město se kaje a následně je zachráněno. Zde je přímo ukázáno, že samotné pokání je milostí, jednak tím, že bylo nabídnuto a také tím, že bylo přijato.¹⁰⁸

Interpretací smyslu a podstaty Božího království a způsobem, jakým se projevuje, se zabývalo mnoho badatelů. Pro názornost rozpětí tohoto problému uvádí J. Ratzinger ve své knize dva protikladné výklady království Božího, které byly navíc jejich autory sepsány v průběhu krátkého časového odstupu. Na jedné straně Ratzinger cituje J. Schmida, který tvrdí, že Ježíš podmiňuje vstup do království nebeského plněním Boží vůle, to znamená

¹⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 27-28.

¹⁰⁷ Srov. J. RATZINGER, *Eschatologie, smrt a věčný život*, s. 27

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, s. 25-26.

určitými činy od každého jednotlivého člověka. To propůjčuje jeho učení individualistický a výslovně morální charakter. Nelze popřít, že Ježíš uvádí náboženské a morální předpoklady pro vstup do království Božího. Podle činů lásky, které člověk vykonal nebo promarnil, bude u soudu rozhodnuto, zdali vstoupí do království, nebo propadne věčné zkáze.¹⁰⁹ Na straně druhé J. Ratzinger uvádí tvrzení K. L. Schmidta, který říká, že království Boží je mimo etiku. Jestliže se zaměříme na etiku, myslíme následně právě na jednotlivé individuum. U Ježíše a jeho apoštolů však nejde o zaslíbení jednotlivce, ale o celé společenství, ve kterém dosáhne člověk spásy jako jeho člunek. Nelze popřít, že takové porovnání jednotlivých výkladů je velmi prospěšné pro pochopení daného problému, o kterém je v textu pojednáno a také se ukazuje, jak velice závisí výsledek výkladu na způsobu dotazování i jak vždy odráží osobu tazatele. Zároveň je však patrné, že oba výklady popisují něco, co je skutečně v textu obsaženo, ale ani jeden nevypovídá o celku. Abychom se dobrali celku, museli bychom oba protichůdné výklady vložit do sebe.¹¹⁰

Z Ježíšových slov je zřejmé, že království Boží není žádnou teritoriální záležitostí¹¹¹, nýbrž znamená přijetí Boží vlády lidmi. Brány tohoto Království se otevírají tam, kde člověk plní vůli Boha Otce, kde je člověk přijímán a milován jako „můj bližní“, a proto zde není místo pro sociální nespravedlnost, kde se uskutečňuje odpuštění apod. Království je však také tajuplnou skutečností, která se zjevuje, ale přesto zůstává zahalena.¹¹²

Můžeme uvést ještě jeden protiklad, který je typický pro Boží království v Ježíšově hlásání. Toto království je popisováno jak ve znamení radosti, svátečnosti a krásy (např. podobenství o svatbě, hostině), tak za použití obrazů bezmoci a nouze (podobenství o síti s dobrými a špatnými rybami, o kvasu, pole s pšenicí a plevellem). Výše ukázanou paradoxností se Ježíš vyčleňuje z apokalyptického i rabínského schématu Božího království a ukazuje nový obraz království – je to vítězství Boží v podobě nevzhlednosti a utrpení.¹¹³

¹⁰⁹ Srov. J. RATZINGER, *Eschatologie, smrt a věčný život*, s. 26.

¹¹⁰ Srov. tamtéž, s. 26.

¹¹¹ Velmi zajímavý je popis nebeského království, který nabízí K. RAHNER - H. VORGRIMLER, *Teologický slovník*, s. 144-145: „Království Boží znamená: a) platnost svaté a spasitelné vůle Boha (jako stvořitele, uchovatele, zákonodárce) v celém jeho stvoření, a především u člověka a andělů; b) skutečné uplatnění této vůle. Jelikož dějiny dosud trvají, uplatňování této vůle se ještě vyvíjí, království Boží je tedy ještě „v příchodu“ (Mt 6,10). Jelikož svobodné uskutečňování Boží vůle tvorem je Boží milostí a skutkem tvora, je království Boží ryzím darem Boha, který dává a uskutečňuje svou mocí. Toto království Boží není identické ani se stále jen předběžným uspořádáním státu, ani jednoduše s církví tohoto času, která je společenstvím těch, kdo věří v nadcházející království Boží, jež zruší dějiny světa: je prvotní svátostí tohoto království a jako svatá církev jeho skrytým počátkem, právě když ve své slabosti poznává způsob příchodu vykupitelské moci Boží.“

¹¹² Srov. C. V. POSPÍŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 92.

¹¹³ Srov. J. RATZINGER, *Eschatologie, smrt a věčný život*, s. 27.

4. JEŽÍŠOVA ŘEČ V PODOBENSTVÍCH O BOŽÍM KRÁLOVSTVÍ V MT 13,1-53

Království Boží je skutečnost natolik tajemná, až se zdá nemožné je popsat a vysvětlit. Proto mají podobenství, která přibližují tajemství nebeského království lidskému chápání, důležitou roli v Ježíšově kázání. Setkáváme se s nimi ve všech synoptických evangeliích. Jen u Matouše, kromě 13. kapitoly, nacházíme další podobenství v textu celého evangelia. Každý ze synoptiků také předkládá podobenství v určitém rámci vlastní teologie. Matouš tudíž chápe Ježíšova podobenství jako látku, která je vhodná pro výuku a poučení členů církve.¹¹⁴

4.1 KONTEXT JEŽÍŠOVY ŘEČI V MT 13,1-53

Třináctá kapitola, obsahující Ježíšovu řeč v podobenstvích, je nejen pro svůj obsah, kterým je Boží království, ale i z formálního hlediska, středem Matoušova evangelia a také Ježíšových pěti řečí.¹¹⁵ Podobenství o rozsévači, které je první ze sedmi uvedených podobenství v 13. kapitole, předchází u Matouše a Marka perikopa o Ježíšově rodině (Mt 12,46-50; Mk 3,31-35). Evangelista Lukáš však umísťuje tuto epizodu o tom, jak Ježíše hledá jeho rodina až za podobenství o rozsévači. Před toto podobenství pak vkládá souhrnnou zprávu o úspěchu Ježíšova kázání a zmiňuje se také o ženách, které ho doprovázely při jeho hlásání zvěsti o Božím království.¹¹⁶ Evangelista Matouš uzavírá řeč v podobenstvích Ježíšovou otázkou, zdali učedníci pochopili vše, co řekl (Mt 13,51-52) a poslední perikopa 13. kapitoly popisuje Ježíšův návrat do jeho domova, kde začal učit v synagóze (Mt 13,53-58).

4.2 STRUKTURA JEŽÍŠOVY ŘEČI V MT 13,1-53

Synoptická evangelia nám kromě jiného ukazují, že charakteristickým rysem Ježíšova učení je právě používání podobenství. Tímto způsobem vyprávění předkládal Ježíš prostému lidu pravdy a tajemství o nebeském království. Za zmínku stojí také skutečnost, že v každé

¹¹⁴ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 17.

¹¹⁵ Srov. P. MAREČEK, *Úvod do Nového zákona*, s. 32.

¹¹⁶ Srov. L. T. JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, s. 154.

velké Ježíšově řeči, se objevuje tématika Božího království.¹¹⁷ Obrazy, které ve svých podobenstvích používá, se vztahují ke každodenní skutečnosti a přitom můžou poukazovat a odkrývat nedobrý stav tehdejší společnosti. Také jimi bojuje proti uzavřenosti a zkamenělosti a vyžaduje stálou změnu poměrů směrem k lepšímu.¹¹⁸ Přitom je nesmírně důležité chápat Ježíšova slova v kontextu dějinné situace. Ježíš totiž pronášel svá podobenství v konkrétní situaci, a proto jsou srozumitelná jen ve vztahu k tomuto dění Ježíšovy doby.¹¹⁹

Ježíšova „řeč v podobenstvích“ ve 13. kap. Mt evangelia je složena ze sedmi vyprávění přibližujících podstatu Božího království. Patří sem:

1) podobenství o rozsévači (s jeho výkladem)	13,1-23
2) podobenství o pleveli mezi pšenici (s jeho výkladem)	13,24-30
3) podobenství o hořčičném zrně	13,31-32
4) podobenství o kvasu	13,33-35
5) podobenství o pokladu v poli	13,44
6) podobenství o perle	13,45-46
7) podobenství o síti	13,47-50

Všechna tato podobenství, kromě podobenství o rozsévači, jež se však bezpochyby zabývá tématem nebeského království, začínají slovy: „Království nebes je jako...“¹²⁰

¹¹⁷ Srov. P. MAREČEK, *Úvod do Nového zákona*, s. 32.

¹¹⁸ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 20.

¹¹⁹ Srov. tamtéž, s. 14-15.

¹²⁰ D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 226.

5.1 PODOBENSTVÍ O ROZSÉVAČI (Mt 13,1-9)

¹Toho dne vyšel Ježíš z domu a posadil se u moře. ²Shromáždil se k němu tak veliký zástup, že musel vstoupit na loď; posadil se v ní a celý zástup stál na břehu. ³I mluvil k nim mnoho v podobenství: „Vyšel rozsévač rozsívat. ⁴Když rozsíval, padla některá zrna podél cesty, a přilétli ptáci a sezobali. ⁵Jiná padla na skalnatou půdu, kde neměla dost země, a hned vzešla, protože nebyla hluboko v zemi. ⁶Ale když vyšlo slunce, spálilo je; a protože neměla kořen, uschla. ⁷Jiná zas padla mezi trní; trní vzrostlo a udusilo je. ⁸A jiná zrna padla do dobré země a dala užitek, některé sto zrn, jiné šedesát a jiné třicet. ⁹Kdo má uši, slyš!“

5.1.1 TEXT A JEHO STAVBA

Toto podobenství můžeme rozdělit na dvě části. První část (Mt 13,1-3) obsahuje úvod, v němž je popsán způsob Ježíšova hlásání, jež bylo ovlivněno množstvím lidí, které k němu přišlo. Proto byl nucen vstoupit na loď, aby mohl k davu vůbec promluvit. Tato první část ještě není samotným podobenstvím, ale zastává funkci úvodu do celé řeči. Druhou část (Mt 13,3-9) podobenství o rozsévači pak tvoří text Ježíšova vyprávění.

Při popisu struktury textu však můžeme také vycházet z jednotlivých veršů podobenství o rozsévači a potom by rozdělení perikopy vypadalo takto: 1. úvod – Ježíš vychází z domu a sedá si k moři (Mt 13,1-2), 2. (Mt 13,3) uvozuje text podobenství o rozsévači, které popisuje čtyři možnosti, kam může zapadnout semeno při setí: a) podél cesty (Mt 13,4), b) na skalnatou půdu (Mt 13,5-6), c) mezi trní (Mt 13,7), d) do dobré půdy (Mt 13,8). 3. napomenutí k slyšení (Mt, 13,9). Text podobenství nám také ukazuje, že každý z těchto čtyř příkladů zapadnutí zrna do země, má vedlejší prvek (vyjádření), který popisuje, co se následně stane: v. 4 - zrno sezobali ptáci, v. 5-6 - semeno vzešlo, nemělo však kořen a tak na slunci uschlo, v. 7 - trní, které zrno udusilo, v. 8 - semeno dalo rozdílný užitek.¹²¹

5.1.2 SYNOPTICKÉ SROVNÁNÍ

Podobenství o rozsévači zaznamenali ve svých evangeliích všichni synoptikové.¹²² Jednotlivé texty podobenství jsou pro srovnání uvedeny v následující tabulce:

¹²¹Srov. D. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 367.

¹²² Mezi těmito třemi evangelií (Mt, Mk, L) je zřejmá vzájemná příbuznost. Jejich uspořádání látky je natolik souběžné, že lze sestavit jejich sloupcový přehled – synopsi = odtud pak „synoptická evangelia.“ (k problematice

Mt 13,3-9	Mk 4,3-9	L 8,5-8
„Vyšel rozsévač rozsívat.	³ „Slyšte! Vyšel rozsévač rozsívat.	⁵ „Vyšel rozsévač rozsívat semeno.
⁴ Když rozsíval, padla některá zrna podél cesty, a přilétli ptáci a sezobali je.	⁴ Když rozsíval, padlo některé zrna podél cesty, a přiletěli ptáci a sezobali je.	Když rozsíval, padlo některé zrna podél cesty, bylo pošlapáno a ptáci je sezobali.
⁵ Jiná padla na skalnatou půdu, kde neměla dost země, a hned vzešla, protože nebyla hluboko v zemi.	⁵ Jiné padlo na skalnatou půdu, kde nemělo dost země, a hned vzešlo, protože nebylo hluboko v zemi.	⁶ Jiné padlo na skálu, vzešlo a uschlo, protože nemělo vláhu.
⁶ Ale když vyšlo slunce, spálilo je; a protože neměla kořen, uschla.	⁶ Ale když vyšlo slunce, spálilo je; a protože nemělo kořen, uschlo.	
⁷ Jiná zas padla mezi trní; trní vzrostlo a udusilo je.	⁷ Jiné zase padlo do trní; trní vzrostlo, udusilo je, a zrna nevydalo úrodu.	⁷ Jiné padlo doprostřed trní; trní rostlo s ním a udusilo je.
⁸ A jiná zrna padla do dobré země a dala užitek, některé sto zrn, jiné šedesát a jiné třicet.	⁸ A jiná zrna padla do dobré země a vzcházela, rostla, dávala úrodu a přinášela užitek třicetinasobný i šedesátinasobný i stonásobný.“	⁸ A jiné padlo do země dobré, vzrostlo a přineslo stonásobný užitek.“
⁹ Kdo má uši, slyš!“	⁹ A řekl: „Kdo má uši k slyšení, slyš!“	To řekl a zvolal: „Kdo má uši k slyšení, slyš.“

Jestliže porovnáme text podobností o rozsévači u jednotlivých evangelistů, můžeme si povšimnout určitých rozdílů: Matouš ve svém vyprávění používá množné číslo – „zrna“, zatímco u Lukáše je v celém textu jednotné číslo – „zrno“. Všichni tři evangelisté rovněž popisují různými způsoby účinek a úspěšnost setby. Matouš zdůrazňuje individuální reakci člověka, evangelista Lukáš vynechává vyjádření z Mk4,8 o třiceti, šedesáti a stonásobném užitku a rovněž Matoušovu verzi a poukazuje pouze na velkolepý výnos, který přichází z dobré půdy.¹²³ Matouš také (společně s Markem) zmiňuje, že zrno, které padlo na skalnatou

synoptické otázky srov. např. P. POKORNÝ, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, s. 51-54; M. HÁJEK, *Evangelium podle Matouše*, s. 12; L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, s. 65-73).

¹²³ Srov. L. T. JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, s. 152.

půdu, vlivem slunce uschlo, protože nemělo kořen (Mt 13,6; Mk 4,6). Lukáš svým vyjádřením navíc upřesňuje, že zrna nemělo vláhu (L 8,6).

Podobenství o rozsévači je zaznamenáno i v Tomášově evangeliu.¹²⁴ Jde o výrok č. 9, jehož text zní takto:

*Ježíš řekl: Hle, vyšel rozsévač, nabral do dlaně a rozhazoval. Některá padla na cestu. Přišli ptáci a sezobali je. Jiná padla na skálu a nezapustila kořeny dolů do země a nevyhnala klas. A jiná padla do trní, které semeno udusilo a červ je sežral. A jiná padla na dobrou zemi a ta vydala dobrý plod. Přinesla šedesátinásobek a stodvacetinásobek.*¹²⁵

Byť toto evangelium prošlo gnostickou redakcí,¹²⁶ výklad podobenství o rozsévači není nijak gnosticky poznamenán.

Co se týče původního (Ježíšova) smyslu podobenství, tak je celkem jasný: království Boží má velkou budoucnost, i když je dnes mnozí lidé odmítají. Církevní alegorický výklad – který se objevuje v synoptických evangeliích – se soustřeďuje na překážky, které odvádějí lidi od zvěstovaného evangelia.¹²⁷

5.1.3 VÝKLAD TEXTU

Abychom hlouběji porozuměli, jak působilo toto podobenství na Ježíšovy posluchače a dříve, než začnu s výkladem podobenství o rozsévači (v této kapitole uvedu jen obecný výklad podobenství zaměřený spíše na krajinu Palestiny a zemědělství tehdejší doby; podrobnějším výkladem se budu zabývat v kapitole 5.3.3), je zapotřebí více poznat podnebí, krajinu a způsob setby v Palestině tehdejší doby.

Základní téma podobenství o rozsévači - setí zrna - může naznačovat, že toto podobenství bylo proneseno v jarním období, kdy je příroda kolem Genezaretského jezera v plném rozpuku. Všechny tyto okolnosti spolu se samotným vyprávěním značně působily na

¹²⁴ Je možné, dokonce pravděpodobné, že Tomášovo evangelium je odvozeno od tradice nezávislé na synoptických verzích podobenství o rozsévači. Existují však určité podobnosti mezi podobenstvím v koptské verzi Tomášova evangelia a koptské verzi Markova evangelia, které poskytují důvody k názoru závislosti Tomášova evangelia na synoptické tradici. Nicméně rozdílů mezi podobenstvím u Tomáše a synoptiků je tolik, že překladatelé obecně připisují původ Tomášovy verze podobenství o rozsévači tradici, která je nezávislá na synoptických. (srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 184-185).

¹²⁵ Srov. P. POKORNÝ, *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, s. 51.

¹²⁶ Tomášovo evangelium bylo tradováno i v gnostických kruzích, samo však nenese zřetelné rysy gnostických spekulací, nýbrž jejich předstupně, tedy pregnostickou asketickou zbožností a platonizující teologií (srov. J. A. DUS – P. POKORNÝ, *Neznámá evangelia*, s. 81).

¹²⁷ Srov. P. POKORNÝ, *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, s. 51.

smysly poslouchajících. Genezaretské jezero je obklopeno pohořím. Na severu a jihu, při vtoku a výtoku Jordánu, se však rozprostírá rovina spolu s úrodnými poličky. Pole, která jsou však na svazích těchto hor, jsou skalnatá a často mají jen tenkou vrstvu půdy. Semeno, které padlo do takové země, brzy vzklíčilo, protože však nemohlo dostatečně zapustit kořeny, za pár dní uschlo. I za časů Ježíšových si lidé krátili cestu přes pole a na takových místech pak vznikaly pěšiny. Jestliže zrno padlo na tyto pěšiny, tak bylo lidmi zašlapáno, nebo sezobáno ptáky. Když se pole navíc neudržovalo a nedostávalo potřebnou péči, rozrostl se na něm plevel, na který je Palestina velmi bohatá. Semeno sem zaseté pak klíčilo společně s trním, ale to mu postupně ubíralo světlo a sílu k růstu, až odumřelo a uschlo.¹²⁸ Naskytá se otázka, proč rozsévač vůbec rozsévá na takovou neúrodnou půdu? Není to plýtvání osivem a zbytečná, nerozumná práce? Odpovědi na tuto otázku se nám však dostává v praxi palestinského zemědělství tehdejší doby, kdy bylo běžné, že setí předcházelo orání.¹²⁹ Z tohoto způsobu setí totiž vyplývá, že rozsévač měl v úmyslu se vrátit a semena, která nechal ležet na půdě, zaorat hlouběji do kvalitnější zeminy. Byť je toto vysvětlení zpočátku velmi přesvědčivé, neodpovídá úplně tomu, co se v podobenství opravdu děje. Proto je lepší chování rozsévače, které se nám zdá podivné, přijmout jakou součást tohoto příběhu.¹³⁰ I přes veškerou nepříznivou situaci, do které se tedy mohlo osivo dostat, byla úroda v Palestině velmi bohatá, což je dokázáno jak v Písmu svatém (Gn 26,12), tak i různými starověkými spisovateli.¹³¹

5.1.4 SHRNU TÍ

Podobenství o rozsévači (ale i jiná podobenství) ukazuje Ježíše, který je člověku blízký nejen tím, že na sebe vzal lidské tělo, ale i tím, že přibližuje svým posluchačům tajemství Božího království událostmi z všedního života, které jim byly z vlastní zkušenosti velmi dobře známé. Ježíš neočekával od nikoho slepou víru, ale chtěl, aby bylo zvěstování nebeského království přijatelné pro každého. Nepoužíval tudíž žádné teologické argumenty a pojmy, ale skrze zákonitosti, které platí v Božím světě a které může každý člověk vidět a vnímat, ukazoval, že podobné platí i v Božím království. Podobenství o rozsévači nám

¹²⁸ Srov. J. MERELL, *Kristova podobenství*, s. 10-11.

¹²⁹ „V Palestině bylo a dodnes namnoze je jiné pořadí polních prací než u nás: Nejprve setí a pak teprve orání. Doklad pro to nacházíme mimo jiné v pseudoepigrafii knize Jubileí (11,11): „A kníže Mastema poslal havrany a ptáky, aby símě, které bylo rozseto, snědli. Dřív než mohlo být semeno zaoráno, sezobali je havrani z povrchu půdy. Také rabínské prameny mají mnohdy pořadí: setí, orání.“ (J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 30).

¹³⁰ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 222.

¹³¹ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, str. 11.

ukazuje, že plodnost, která je podle Boží vůle vlastní každému tvoru i přírodě, dosáhne svého cíle i přes různé překážky a nepopíratelná odbočení.¹³²

5.2 DŮVOD ŘEČI V PODOBENSTVÍCH (Mt 13,10-17)

5.2.1 STRUKTURA PODOBENSTVÍ

Text perikopy „Důvod řeči v podobenstvích“ můžeme rozdělit na tři části. První část (vv. 10-14) začíná otázkou učedníků po důvodu Ježíšova mluvení v podobenstvích a zahrnuje i jeho odpověď, ve které se odvolává na starozákonní Izaiášovo proroctví (Iz 6,9-10). Znění tohoto proroctví pak tvoří prostřední část textu (vv. 14-15). Ve třetí části Ježíš uzavírá svou řeč krátkou narážkou na touhu mnohých lidí, kteří chtěli spatřit samotného Ježíše, ale nebylo jim to dopřáno (v. 16-17).

Tento text o vysvětlení důvodu Ježíšových řečí v podobenstvích uvádí všichni synoptikové. Pro jeho srovnání ho uvedeme opět do tabulky.

Mt 13,10-17	Mk 4,10-12	L 8,9-10
<p>¹⁰Učedníci k němu přistoupili a řekli:</p> <p>„Proč k nim mluvíš v podobenstvích?“</p> <p>¹¹On jim odpověděl: „Protože vám je dáno znáti tajemství království nebeského Jim však není dáno.</p> <p>¹²Kdo má, tomu bude dáno a bude mít ještě víc; ale kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má. ¹³Proto k nim mluví v podobenstvích, že hledíce nevidí a slyšíce neslyší ani nechápou.</p>	<p>¹⁰Když byl o samotě, vyptávali se ho ti, kdo byli s ním spolu s Dvanácti,</p> <p>co znamenají podobenství.</p> <p>¹¹Řekl jim:</p> <p>„Vám je dáno znáti tajemství Božího království; ale těm, kdo jsou vně, je to všecko hádankou, ¹² aby</p>	<p>⁹Jeho učedníci se ho ptali,</p> <p>co to podobenství má znamenat.</p> <p>¹⁰On řekl:</p> <p>„Vám je dáno znáti tajemství Božího království,</p> <p>ostatním však jen v podobenstvích, aby hledíce neviděli a slyšíce nechápali.</p>

¹³² Srov. M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, s. 158-159.

<p>¹⁴A plní se na nich proroctví Izaiášovo: 'Budete stále poslouchat a nepochopíte, ustavičně budete hledět, a nevidíte. ¹⁵Neboť obrostlo tukem srdce tohoto lidu, ušima nedoslýchají a oči zavřeli, takže neuvidí očima a ušima neuslyší, srdcem nepochopí a neobráti se – a já je neuzdravím. ¹⁶Blažené vaše oči, že vidí, i vaše uši, že slyší. Amen, pravím vám, že mnozí proroci a spravedliví toužili vidět, na co vy hledíte, ale neviděli, a slyšet, co vy slyšíte, ale neslyšeli.</p>	<p>Hleděli a hleděli, ale neviděli, poslouchali a poslouchali, ale nechápali, aby se snad neobrátili a nebylo jim odpuštěno.</p>	
--	--	--

Při porovnání jednotlivých textů vidíme, že jen v Matoušově evangeliu pokládají učedníci Ježíšovi otázku, „proč“ mluví k zástupům v podobenstvích (Mt 13,10). U Marka (Mk 4,10) se zase Ježíše na smysl podobenství ptají nejen jeho učedníci, ale všichni, kdo s ním byli! Evangelista Lukáš pak zaznamenává, že učedníci chtějí znát „smysl“ tohoto podobenství.¹³³ Matouš rovněž zjednodušuje Markovo složité vyjádření „ti, kdo byli s ním spolu s Dvanácti“, svým krátkým označením „učedníci“.¹³⁴ Všichni tři synoptikové se odvolávají na starozákonní text proroka Izaiáše (Iz 6,9-10), ale jen Matouš uvádí celé znění tohoto Izaiášova proroctví. Pokud srovnáme Matoušův text proroctví (Mt 13,14-15) s textem v Iz 6,9, vidíme, že Izaiáš používá oproti Matoušovi imperativy „poslouchejte“, „dívejte se“.¹³⁵ Obdobně je pak v Mt 13,15 dán větší prostor zodpovědnosti Židů za neschopnost slyšet a chápat, než je tomu v textu Iz 6,10.¹³⁶ Není také bez zajímavosti, že toto proroctví zachycuje i Janovo evangelium (Jan 12,40) a Skutky apoštolů (Sk 28,26-27).

¹³³ Srov. L. T. JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, s. 152.

¹³⁴ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 222.

¹³⁵ V Iz 6,9-10 čteme důrazná prorokova slova: „Poslouchejte a poslouchejte, nic nepochopíte, dívejte se, dívejte, nic nepoznáte. Srdce toho lidu obal tukem, zacpí mu uši, zalep mu oči, aby očima neviděl, ušima neslyšel, srdcem nepochopil, neobrátil se a nebyl uzdraven.“

¹³⁶ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 374.

5.2.2 VÝKLAD TEXTU

Dříve než Ježíš vyloží své podobenství, poukazuje obecně na důvod jeho použití. Lidé totiž přistupovali k jeho učení rozdílně – farizeové neměli vůbec dobrou vůli slyšet Ježíšovo slovo, jiní dobrou vůli měli, ale ještě nechápali slovo o Božím království a často jej zaměňovali za své příliš hmotné představy. Pokud chtěl Ježíš mluvit k těmto blouznícím lidem, musela být jeho řeč taková, aby je k sobě přitáhl a zároveň vyvedl z jejich omylu. „Boží království totiž už nastávalo, ale nikoliv království podle jejich blouznivých představ.“¹³⁷

Sami učedníci se ptali Ježíše, proč mluví v podobenstvích. V jeho odpovědi je pak už zahrnuto vysvětlení verše Mt 13,12, kterým je rozlišení mezi těmi, jimž byla tajemství o Božím království odhalena, a těmi, jimž odkryta nebyla. Toto rozdělení má svůj původ v samotném Božím nařízení, které Ježíš vysvětluje pomocí Izaiášova proroctví (Iz 6,9-10).¹³⁸ V tomto proroctví se mluví o lidech, kteří nevidí a neslyší, to jsou nevěřící lidé, jejich vlastní oči jsou zavřené a jejichž srdce jsou obalena tukem, což znázorňuje jejich necitlivost a nedostatek porozumění pro slova o království Božím. To, že nebyli schopni vidět a porozumět tomu, co Ježíš říkal, bylo způsobeno především jejich neochotou konat pokání.¹³⁹ Text v. 12 mluví o těch, „kdo mají“ – to jsou ti, kdo uvítali zprávu o království a kdo se stali Ježíšovými učedníky. On je totiž osoba, která má klíč k dalšímu pochopení smyslu Božího plánu.¹⁴⁰ Ježíš ve své řeči rovněž ukazuje, že poznání pravdy závisí na Boží milosti.¹⁴¹ Apoštolům tedy bylo dáno znát tajemství Božího království, protože této milosti otevřeli svá srdce.

¹³⁷ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 11.

¹³⁸ „Poslouchejte a poslouchejte, nic nepochopíte, dívejte se, dívejte, nic nepoznáte. Srdce toho lidu obal tukem, zacpí mu uši, zalep mu oči, aby očima neviděl, ušima neslyšel, srdcem nepochopil, neobrátí se a nebyl uzdraven.“ Iz 6,9-10.

¹³⁹ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 374.

¹⁴⁰ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 373.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, s. 372.

5.3 VÝKLAD PODOBENSTVÍ O ROZSÉVAČI (Mt 13,18-23)

5.3.1 STRUKTURA PODOBENSTVÍ

Text perikopy „výklad podobenství o rozsévači“ uvádí rovněž všichni synoptikové. Matouš přitom vychází ve své perikopě (13,18-23) z Marka (4,13-20) a také jeho text je velmi blízký Markovu stylu. Úvodní věta perikopy „*Vy tedy slyšte výklad podobenství o rozsévači*“ (v. 18) je však Matoušovou vlastní formulací a vytváří úvod k vlastnímu vysvětlení podobenství o rozsévači. Následuje pasáž, která se skládá ze čtyř částí, jež popisují jednotlivé druhy půdy, do které může být semeno zaseto.¹⁴²

5.3.2 SYNOPTICKÉ SROVNÁNÍ

Abychom mohli zjistit, jaké jsou rozdíly v textech o výkladu podobenství o rozsévači u jednotlivých evangelistů, uvedeme je opět do tabulky:

Mt 13,18-23	Mk 4,13-20	L 8,11-18
<p>¹⁸Vy tedy slyšte výklad podobenství o rozsévači.</p> <p>¹⁹Pokaždé, když někdo slyší slovo o království a nechápe, přichází ten zlý a vyrve, co bylo zaseto do jeho srdce;</p> <p>to je ten, u koho se zaseto podél cesty.</p> <p>²⁰U koho bylo zaseto na skalnatou půdu, to je ten, kdo slyší slovo a hned je s radostí přijímá;</p> <p>²¹ale nezakořenilo v něm</p>	<p>¹³Řekl jim: „Nerozumíte tomuto podobenství? Jak porozumíte všem ostatním?“</p> <p>¹⁴Rozsévač rozsívá slovo.</p> <p>¹⁵Toto jsou ti podél cesty, kde se rozsívá slovo: Když je uslyší, hned přichází satan a bere slovo do nich zaseté.</p> <p>¹⁶A podobně ti, u nichž je zaseto na skalnatou půdu: Ti slyší slovo a hned je s radostí přijímají.</p> <p>¹⁷Nezakořenilo v nich však</p>	<p>¹¹Toto podobenství znamená: Semenem je Boží slovo.</p> <p>¹²Podél cesty – to jsou ti, kteří uslyší, ale pak přichází ďábel a bere slovo z jejich srdcí, aby neuvěřili a nebyli zachráněni.</p> <p>¹³Na skále – to jsou ti, kteří s radostí přijímají slovo, když je uslyší; protože v nich však nezakořenilo,</p>

¹⁴² Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 377-378.

<p>a je nestálý: když přijde tíseň nebo pronásledování pro to slovo, hned odpadá. ²²U koho bylo zaseto do trní, to je ten, kdo slyší slovo, ale časné starosti a vábivost majetku</p> <p>slovo udusí, a zůstane bez úrody. ²³U koho bylo zaseto do dobré země, to je ten, kdo slovo slyší i chápe</p> <p>a přináší úrodu, jeden stonásobnou, druhý šedesátinásobnou, třetí třicetinásobnou.</p>	<p>a jsou nestáli; když pak přijde tíseň nebo pronásledování pro to slovo, hned odpadají. ¹⁸U jiných je zaseto do trní: Ti slyší slovo, ¹⁹ale časné starosti, vábivost majetku a chtivost ostatních věcí vnikají do nitra a dusí slovo, takže zůstane bez úrody. ²⁰A pak jsou ti, u nichž je zaseto do dobré země: Ti slyší slovo, přijímají je</p> <p>a nesou úrodu třicetinásobnou i šedesátinásobnou i stonásobnou</p>	<p>věří jen nějaký čas a v čas pokušení</p> <p>odpadají. ¹⁴Semeno padlé do trní jsou ti, kteří uslyší, ale potom je starosti, majetek a rozkoše života dusí, takže nepřinesou úrodu.</p> <p>¹⁵Semeno v dobré zemi jsou ti, kteří uslyší slovo, zachovávají je v dobrém a upřímném srdci a s vytrvalostí přinášejí úrodu.</p>
---	--	--

Při srovnání těchto textů vidíme, že jediný Lukáš přirovnává semeno k Božímu slovu, zatímco Marek používá „slovo“ a Matouš označení „slovo o království“.¹⁴³ Takovéto Matoušovo označení Ježíšova poselství je navíc pro evangelia neobvyklé. Předjímá následující zmínky o „slovu“ v Mt (13,20.22.23) jako technickém termínu pro „evangelium“. Toto užití je sice běžné ve Sk a v epištolách, ale v evangeliích se nachází pouze v redakční látce v Mk (1,45; 2,2; 4,33; 8,32) a L (1,2). Rovněž jediný Matouš ve verši 19 označuje ďábla jako „ten zlý“. Tohoto označení pak používá také v 13,38. V paralelních textech užívá Marek označení „satan“ (4,15) a Lukáš „ďábel“ (8,12).¹⁴⁴

5.3.3 VÝKLAD TEXTU

Hned v úvodu podobenství o rozséváči se může zdát, že hlavní zájem je směřován k rozséváči. Ten se však v průběhu vyprávění ztrácí a důraz je kladen na úspěšnost setby vzhledem k tomu, na jaké místo osivo padne. Rovněž je ukázáno, čím je osivo (zrno) rozséváče – je to „slovo o království“ (Mt 13,19), které je zaséváno do lidských srdcí. Takové

¹⁴³ Srov. L. T. JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, s. 153.

¹⁴⁴ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 224.

označení pro Boží království je v evangeliích použité pouze na tomto místě a je ekvivalentem k Matoušovu výrazu „evangelium o království“ (Mt 9,35).¹⁴⁵ Rozséváč a jeho činnost je paralelou k Ježíšovu konání, kdy vychází z domu k moři, aby pronesl podobenství.¹⁴⁶

Struktura podobenství o rozséváči se skládá z popisu tří neúspěšných setí a čtvrtého, které bylo nadmíru úspěšné. Neúspěch setby a nemožnost kvalitního růstu zrna – slova o království, jsou v podobenství znázorněny jako tři situace, v nichž dochází k procesu slyšení, přijímání a působení slova. V prvním případě, ačkoliv je slovo slyšeno, není pochopeno (setba podél cesty), a to jak na intelektuální, tak i duchovní rovině. Proto přichází ten zlý, který následně vše ničí.¹⁴⁷ Druhá situace popisuje stav člověka, který je v úžasu ze síly a moci Božího slova, které s radostí přijímá. Slovo v takovém člověku působí však jen na povrchu, neproniklo a nezapustilo své kořeny do jeho srdce tak, aby z něj mohl čerpat sílu v každodennosti svého života (setba na skalnatou půdu). Když totiž přijdou zkoušky víry či problémy a úzkosti, které jsou spojeny s věrností Bohu, takový člověk odpadá. Povrchnost a nestálost v přijetí slova je zdůrazněna slovem „hned“ (Mt 13,21), které implikuje, že takový člověk v sobě nenajde ani snahu, aby těžkostem, před které je postaven, v síle přijatého slova čelil. Ve třetím případě ničí člověkem přijaté slovo touha po majetku a podlehnutí starostem spojených s životem, jehož primárním účelem je materiální blahobyt (setba do trní). Takový život je totiž v přímém rozporu s hledáním a získáváním duchovního bohatství Božího slova.

V podobenství o rozséváči chce Ježíš ukázat kontrast mezi nepatrným počátkem Božího království a jeho krásným konečným stádiem. Tento veskrze pozitivní výsledek je navíc zdůrazněn vyjádřením o velkém množství semene, které přijde nazmar, což může evokovat neúspěch setby. Avšak žeň bude přesto velmi bohatá! Navzdory všem překážkám, které se stavějí do cesty radostné Ježíšovy zvěsti, bude konec Boží říše slavný.¹⁴⁸ Tato vize je v podobenství popsána jako situace, ve které člověk slovo slyší, také je pochopí a výsledkem jeho činnosti bude přinesení úrody (setba do dobré země).

„Přinášet plody – ovoce“ je typickým výrazem Matoušova evangelia, který se objevuje v souvislosti s přilnutím k Bohu a přijetím Boží činnosti, jež přechází v aktivní a trvalou víru.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 379.

¹⁴⁶ P. MAREČEK: *Bible v liturgii*. [online], dostupný z: http://www.bible-cz.org/bibl_lit/539.html, [cit. 3.12.2011].

¹⁴⁷ Srov. tamtéž.

¹⁴⁸ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 12

¹⁴⁹ P. MAREČEK, *Bible v liturgii*. [online], dostupné z: http://www.bible-cz.org/bibl_lit/539.html, [cit. 3.12.2011].

Pokud bychom chtěli určit „Sitz im Leben Jesu“¹⁵⁰ této paraboly, vidíme, že odpor, se kterým se střetává semeno (Boží slovo) v podobenství, odpovídá závěru Ježíšovy činnosti v Galileji. Tehdy se mnozí vnitřně odvrátili od následování Krista, za kterým šli hlavně z touhy po senzaci.¹⁵¹

Je nutné ještě doplnit, že mnozí moderní exegeté (J. Jeremias, C. H. Dodd) se domnívají, že výklad podobenství o rozsévači, který se vyskytuje u všech synoptiků, není Ježíšovým výkladem, nýbrž už prvokřesťanskou aktualizací.¹⁵² Svá tvrzení podpírají srovnáním textu samotné paraboly a jejího výkladu. Rozdíl mezi nimi je znázorněn v tabulce.

Podobenství o rozsévači (Mt 13,1-9)	Výklad podobenství (Mt 13,18-23)
<p>1. Vyvrcholení textu je bohatá žeň.</p> <p>2. Text obsahuje prorockou předpověď konečného stadia Boží říše.</p>	<p>1. Aspekt žně je zcela přehlížen.</p> <p>2. V textu je obsaženo napomenutí věřících, jak se chovat k Božímu slovu, aby v nich působilo a rostlo.</p>

Pro rozlišování mezi Ježíšovými podobenstvími a následujícími výklady prvotní církve však existují i další důvody:

- a)** o „slově“ v absolutním významu – v předloze u Mk 4,14, Matouš už zdůrazňuje „slovo o království“ – verš 13,19.
- b)** v centru Ježíšova zájmu stojí jeho vlastní působení a příchod Božího království; v průběhu času však na toto místo nastoupí zbožný nebo bezbožný člověk.

¹⁵⁰ Při výzkumu literárních druhů v Písmu svatém se Hermann Gunkel pokoušel určit druh jeho jednotlivých částí (např. „hymnus“ nebo „legenda“) a také prostředí jejich vzniku čili „Sitz im Leben“ (např. právní situace, liturgie apod.) Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad Bible v církvi*, s. 34; K. RAHNER-H. VORGRIMLER, *Teologický slovník*, s. 33 a 161.

¹⁵¹ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 12-13.

¹⁵² Srov. tamtéž, *Ježíšova podobenství*, s. 12.

c) v Mk 4,14 a Mt 13,19 je semenem ještě „slovo o království“; ale v Mk 4,16-20 a Mt 13,20-23 je oproti tomu semenem váhavý a nestálý nebo užitek nesoucí člověk. To ovšem znamená, že ti, kteří vykládali toto podobenství, mysleli často na něco jiného než sám vypravěč podobenství.¹⁵³

Pro ucelený pohled na tuto problematiku je zapotřebí uvést i opačný názor, o kterém se zmiňuje např. D. Hagner ve své knize. Vysvětluje zde, že i přes poznatky moderního bádání, které klade původ výkladu podobenství o rozsévači do doby pozdější církve, neexistuje žádný důvod, jenž by měl popřít, že tento výklad poskytl sám Ježíš.¹⁵⁴

5.3.4 SHRUTÍ

Nejen v podobenství o rozsévači vidíme, jak Ježíš mistrně přibližuje a připodobňuje lidem království Boží a jeho tajemství pomocí obrazů vzatých z jejich každodenního života. Pozitivním faktem je, že pro pochopení Ježíšových slov a poznání smyslu Písma není tedy potřeba velkého teologického vzdělání, ale je nutné mít čisté a otevřené srdce pro Boží slovo, aby v něm mohlo zapustit kořeny a postupně růst. Člověk potom nebude lpět na svých vlastních představách a dokáže v pokoře přijmout zvěst evangelia.

5.4 PODOBENSTVÍ O PLEVELI MEZI PŠENICÍ (Mt 13,24-30)

²⁴Předložil jim jiné podobenství: „S královstvím nebeským je to tak, jako když jeden člověk zasel dobré semeno na svém poli. ²⁵Když však lidé spali, přišel jeho nepřítel, nasel plevel do pšenice a odešel. ²⁶Když vyrostlo stéblo a nasadilo na klas, tu se ukázal i plevel. ²⁷Přišli sluhové toho hospodáře a řekli mu: Pane, cožpak jsi nezasel na svém poli dobré semeno? Kde se vzal plevel?“ ²⁸On jim odpověděl: To udělal nepřítel. Sluhové mu řeknou: „Máme jít a plevel vytrhat?“ ²⁹On však odpoví: „Ne, protože při trhání plevele byste vyrvali z kořenů i pšenici. ³⁰Nechte, ať spolu roste obojí až do žně; a v čas žně řeknu žencům: Seberte nejprve plevel a svažte jej do otýpek k spálení, ale pšenici shromážděte do mé stodoly.“

¹⁵³ Srov. M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, s. 156-157.

¹⁵⁴ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 377.

5.4.1 TEXT A JEHO STAVBA

Po výkladu podobenství o rozsévači (Mt 13,18-23) vypravuje Ježíš další tři podobenství, která se zabývají růstem. Jsou to podobenství o pleveli mezi pšenící (Mt 13,24-30), o hořčičném zrně (Mt 13,31-32) a podobenství o kvasu (Mt 13,33-35). Všechna tato vyprávění začínají stejnou větou „Království nebeské je jako“.¹⁵⁵ Struktura podobenství o pleveli mezi pšenící je velmi jednoduchá. Úvod vyprávění tvoří první část verš 24, která říká, že je předkládáno další podobenství. Druhou částí verše 24 začíná text samotného podobenství, které končí veršem 30.

První z podobenství, které vypovídá o růstu, „o pleveli mezi pšenící“,¹⁵⁶ se nachází pouze u Matouše a evangelista zřejmě čerpal ze svého speciálního zdroje.¹⁵⁷ Blízké podobenství však najdeme u Marka – „o zasetém semenu“ (Mk 4,26-29).¹⁵⁸ Tato podobnost může mít příčinu v tom, že obě podobenství jsou zaměřena na růst a žně.¹⁵⁹ I přes určité slovní podobnosti je však Matoušovo podobenství dosti rozdílné od Markova, ale je třeba ho vidět jako na něm závislé.¹⁶⁰

5.4.2 SROVNÁNÍ S TOMÁŠOVÝM EVANGELIEM

Zajímavé je, že apokryfní Tomášovo evangelium také nemá podobenství o rostoucím semenu, ale rovněž jako Matouš má podobenství o pleveli.¹⁶¹

Pro porovnání uvedeme texty Matoušova a Tomášova podobenství o pleveli v tabulce:

¹⁵⁵ Srov. M. MULLINS, *The Gospel of Matthew*, s. 316.

¹⁵⁶ Tradičně bývá toto podobenství označováno jako podobenství o koukoli (srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 68).

¹⁵⁷ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 382.

¹⁵⁸ Je možné, že to bylo jedno z prvních klíčových podobenství o růstu, které bylo jinak upraveno. Matouš přizpůsobil toto podobenství pro své konkrétní účely, a to vysvětlit pokračující přítomnost hříšníků v církvi navzdory příchodu království (srov. M. MULLINS, *The Gospel of Matthew*, s. 316).

¹⁵⁹ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 68.

¹⁶⁰ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 382.

¹⁶¹ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 68.

<p>Mt 13,24-30</p> <p>²⁴„S královstvím nebeským je to tak, jako když jeden člověk zasel dobré semeno na svém poli. ²⁵Když však lidé spali, přišel jeho nepřítel, naseł plevel do pšenice a odešel. ²⁶Když vyrostlo stéblo a nasadilo na klas, tu se ukázal i plevel. ²⁷Přišli sluhové toho hospodáře a řekli mu: „Pane, cožpak jsi nezasel na svém poli dobré semeno? Kde se vzal plevel?“ ²⁸On jim odpověděl: „To udělal nepřítel.“ Sluhové mu řeknou: „Máme jít a plevel vytrhat?“ ²⁹On však odpoví: „Ne, protože při trhání plevele byste vyrvali z kořenů i pšenici. ³⁰Nechte, ať spolu roste obojí až do žně; a v čas žně řeknu žencům: „Seberte nejprve plevel a svažte jej do otýpek k spálení, ale pšenici shromážděte do mé stodoly.“</p>	<p>Tomášovo ev. – výrok č. 57</p> <p>Ježíš řekl: Království Otce je podobné člověku, který měl dobrou setbu. Jeho nepřítel přišel v noci a do dobré setby naseł plevel. Ten člověk nedovolil, aby vytrhali plevel. Řekl jim: Obávám se, že půjdete vytrhat plevel a vytrháte spolu s ním pšenici. Plevel se totiž ukáže v den žně, bude vytrhána a spálena.¹⁶²</p>
--	--

Z porovnání textů vidíme, že Tomášovo podobenství je daleko kratší, protože chybí téma obsažené v Mt 13,26-28 a také není uveden alegorický výklad podobenství z Mt 13,36-43. Rovněž význam dobrého semene a plevele se liší, neboť pro gnostiky byla dobrým semenem duchovní božská spermata a plevem bylo tělo.¹⁶³

5.4.3 VÝKLAD TEXTU

Ekumenický překlad Nového zákona uvádí ve verši 24 následující text úvodu podobenství: „S královstvím nebeským je to tak, jako když jeden člověk zasel dobré semeno na svém poli.“ (Mt 12,24). Pokud bychom však použili řecký text nebo doslovný překlad¹⁶⁴ daného verše, mohlo by to vypadat, že nebeské království je přímo srovnáváno s mužem, který zasel

¹⁶² P. POKORNÝ, *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, s. 97.

¹⁶³ Srov. tamtéž, s. 97.

¹⁶⁴ „Království nebeské je podobno člověku, který na svém poli rozsel krásné simě.“ *Nový zákon, Z řečtiny přel.* F. Žilka, 4. vyd. Praha: Lan Leichter, 1946, s. 22.

semeno.¹⁶⁵ Tak tomu ovšem není. Království se podobá celému obrazu, který Matouš použil ve svém podobenství. Semeno a následný proces růstu jsou použity k tomu, aby ilustrovaly povahu Božího království.¹⁶⁶

Tak jako v podobenství o rozséváči, který rozsíval dobré semeno, tak i zde má hospodář zájem na tom, aby měl na svém poli dobrou úrodu. V podobenství o rozséváči šlo o kontrast půdy, nyní je pozornost zaměřena na kontrast semen. Přichází však nepřítel, a zatímco lidé spí, zasévá do pšenice plevel.¹⁶⁷ V řeckém textu je pro plevel, užito slovo „zizanion“ (ζιζάνιον). V Novém zákoně se vyskytuje tento výraz jen v Matoušově 13. kapitole, a to celkem 8krát (13,25.26.27.29.30.36.38.40).¹⁶⁸ O jaký plevel se zde jedná, můžeme celkem přesně určit z textu evangelia. Byl to plevel, který se při svém vzrůstu podobá pšenici a rozeznatelný je teprve v době zrání klasů – jde o jílek mámivý.¹⁶⁹ Při čtení podobenství není složité odhalit, kdo se skrývá za jednotlivými postavami. Hospodářem je Ježíš, služebníci jsou jeho následovníci, špatní lidé jsou jeho protivníci a tím Zlým (v řeckém textu s určitým členem) je Satan.¹⁷⁰

Když pšenice vyrostla, objevil se i plevel. Matouš, jak dosvědčuje výklad veršů Mt 13,36-43, vztahuje přítomnost pšenice a plevele na jednom poli na život v církvi. Vnímá hlásání evangelia, které je ohroženo zlou mocí, která přichází v době, kdy se v prvotní církvi ztrácí bdělost, kdy církev spí. Podobenství jasně ukazuje, že v církvi je vedle Krista činný i jeho temný dvojník, který ohrožuje a kalí její život. Důležitým poselstvím podobenství je, aby církev neviděla zlo jen mimo sebe, ale aby si byla vědoma, že za slovem evangelia do ní samotné vstupuje kromě lásky a víry také pýcha, nadutost, prosazování sebe sama a domýšlivost na vlastní dokonalost.¹⁷¹

Když dozrálo obilí a s ním vyrostl i plevel, přicházejí učedníci a ptají se Pána, jak je možné, když zasel dobré semeno, že se mezi pšenici objevil i plevel a jestli ho mají vytrhat a spálit. Jejich touha plevel hned vytrhat je přirozenou reakcí učedníků, ale je vyloženež proti radě, kterou má Pán. V Matoušově obci je totiž hospodářova reakce – nechat plevel růst s pšenici – hlavní zprávou o tom, jak reagovat na vliv těch, kteří nepřijali Mesiáše a dokonce násilně

¹⁶⁵ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 69.

¹⁶⁶ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 231.

¹⁶⁷ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 69.

¹⁶⁸ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 383.

¹⁶⁹ „Jde o jílek (*Lolium temulentum*), jenž roste divoce v celém Orientu. Požití plodů této byliny působí zvracení, někdy i smrt. Po vzejití je téměř nerozeznatelná od pšenice. Teprve když nasadí na klas, je patrný rozdíl mezi oběma. Avšak kořeny obou jsou tak propleteny, že je téměř nemožné vytrhnout jílek bez poškození pšenice. V Sýrii se věří, že koukol v pšeničném poli je dílem ďábovým.“ A. NOVOTNÝ, *Biblický slovník*, s. 346).

¹⁷⁰ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 232.

¹⁷¹ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 70.

vystupují proti jeho práci pro království.¹⁷² Neméně důležité je i to, že snaha učedníků vytrhat plevel, by mohla vést k tomu, že s tím zlým by mohli vytrhat i to dobré.¹⁷³ Otázka učedníků, co mají s plevem dělat, není vůbec zbytečná, neboť navozuje vlastní problém podobenství. Hrozí totiž reálné nebezpečí, že plevel pšenici udusí. Ptají se tedy na to, jak se mají chovat a jednat s těmi zlými a nevěrnými, kteří se objeví v církvi.¹⁷⁴ Ježíš tímto podobenstvím poučuje své učedníky i církve, že ve světě nebudou v království Božím jen samí dobří křesťané (dobré semeno), ale i ti špatní (plevel). Zároveň je to i odpověď těm, kteří se budou domnívat, že se má církev Kristova skládat pouze jen ze samých vyvolených, svatých lidí. Důležité ovšem je, že přítomné zlo v církvi není od Boha, ale od jeho nepřítele, Satana.¹⁷⁵

5.4.4 SHRNU TÍ

Matoušovo podobenství o pleveli mezi pšenici obsahuje verš, z kterého můžeme poznat, že je kladen důraz na Boží trpělivost v dějinách jeho lidu.¹⁷⁶ Čas žně je totiž apokalyptický symbol Božího soudu, o němž je řeč v perikopě o výkladu podobenství o pleveli (Mt 13,36-43). Je zde příměr, který naznačuje, že jako bude oddělen plevel od pšenice v době žně, tak má dojít k rozlišení dobrých a zlých lidí v církvi až na konci věků. Putující církev není přece společenství svatých, ale představuje smíšené společenství (*corpus mixtum*). Pro člověka není snadné zasáhnout do něj a provést třídění. I přesto, že máme schopnost rozlišovat, kterou používáme k posuzování lidí, musíme být velmi opatrní, abychom své názory nevynášeli s nárokem neomylného Božího soudu.¹⁷⁷

¹⁷² Srov. M. MULLINS, *The Gospel of Matthew*, s. 316-317.

¹⁷³ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 232.

¹⁷⁴ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 70-71.

¹⁷⁵ Srov. J. MERELL, *Kristova podobenství*, s. 22.

¹⁷⁶ „Nechte, ať spolu roste obojí až do žně; a v čas žně řeknu žencům: Seberte nejprve plevel a svažte je do otýpek k spálení, ale pšenici shromážděte do mé stodoly.“ (Mt 13,30).

¹⁷⁷ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 71.

5.5 VÝKLAD PODOBENSTVÍ O PLEVELI (Mt 13,36-43)

Tato perikopa nenavazuje bezprostředně na podobenství o pleveli mezi pšenicí (Mt13,24-30), ale je umístěna až za podobenství o kvasu (Mt13,33-35). Abychom mohli provést rozbor této perikopy, uvedeme nejdříve celý text výkladu podobenství o pleveli, který má ve svém evangeliu jen Matouš.

³⁶Potom opustil zástupy a vešel do domu. Učedníci za ním přišli a řekli mu: „Vylož nám to podobenství o pleveli na poli!“ ³⁷On jim odpověděl: „Rozsévač, který rozsívá dobré semeno, je Syn člověka ³⁸a pole je tento svět. Dobré semeno, to jsou synové království, plevel jsou synové toho zlého; ³⁹nepřítel, který jej nasej, je ďábel. Žeň je skonání věků a ženci jsou andělé. ⁴⁰Tak jako se tedy sbírá plevel a pálí ohněm, tak bude i při skonání věku. ⁴¹Syn člověka pošle své anděly, ti vyberou z jeho království každé pohoršení a každého, kdo se dopouští nepravosti, ⁴²a hodí je do ohnivé pece; tam bude pláč a skřípění zubů. ⁴³Tehdy spravedliví zazáří jako slunce v království svého Otce. Kdo má uši, slyš!“

5.5.1 TEXT A JEHO STAVBA

Text výkladu podobenství o pleveli můžeme rozdělit na dvě části. První obsahuje verše 37-39, v nichž je alegorickou metodou vyložen smysl základních pojmů, které se vyskytují v podobenství. Jde o část základního alegorického slovníku, o klíč k podobenství, který vysvětluje, kdo je hospodář, co je pole, co plevel a dobré semeno, kdo je nepřítel atd.

Druhou část alegorického výkladu tvoří verše 40-43, které jsou zaměřeny k budoucnosti. Vysvětlují rozdílný úděl plevele a pšenice. Obojí totiž musí být při posledním soudu odděleno. Pán vykoná skrze své služebníky soud nad zlými, ale jeho spravedliví zazáří v království Otce.¹⁷⁸

5.5.2 VÝKLAD TEXTU

Obdobně jako u podobenství o rozsévači se moderní exegeté domnívají, že výklad paraboly (Mt 13,36-43) není už vlastním Ježíšovým výkladem. Vyskytují se zde totiž slovní zvláštnosti, jež jsou vlastní Matoušovu stylu (např. mundus = lidstvo, inimicus = ďábel, filiiregni = děti Boží říše)¹⁷⁹ a které tedy nemohl z řečových důvodů použít Ježíš. J. Jeremias

¹⁷⁸ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 73.

¹⁷⁹ Srov. J. MERELL, *Kristova podobenství*, s. 23.

prokázal, že oddíl Mt 13,37-43 představuje soubor specificky Matoušových slov.¹⁸⁰ Ježíš také nemluvil o synech království (srov. v. 38), ani o andělech Syna člověka (srov. v. 41) a také slovní obraty jako např. „z jeho (tj. Syna člověka) království“ (v. 41) a „skonání věků“ (v. 39) se nacházejí pouze v řeči evangelisty Matouše (srov. 16,28; 13,49; 24,3; 28,20). A pouze Matouš – Ježíš nikdy – projevuje tak vyhraněný zájem o soud nad světem, jak se s tím setkáváme ve verších 40-43.¹⁸¹

Jde tedy o aktualizaci prvotní církve, která z Ježíšových slov o „království nebeském“ přesunula důraz na církev a dala tak odpověď na otázky, proč jsou v církvi špatní lidé. Tento nový akcent podobenství je rovněž zdůrazněn podrobným popisem posledního soudu, který je v kontrastu od strohého obrazu soudu ve vlastním podobenství. Vyprávění o pleveli mezi pšenící, jehož původním smyslem bylo poučení o Božím království, tím dostalo parenetický charakter, který napomínal k životu, jenž by vedl člověka tak, aby u posledního soudu nepatřil mezi plevele, ale k pšenici.¹⁸²

5.5.3 SHRNU TÍ

Ve výkladu podobenství o pleveli Ježíš ukazuje na příkladu setí zrna a následné žně, jak to bude vypadat při skonání věku. Detailně vysvětluje jednotlivé výrazy, které použil v podobenství o pleveli mezi pšenící a samotnou žeň přirovnává k poslednímu soudu a sbírání a pálení plevele k tomu, jak při tomto soudu bude vybráno každé pohoršení a také ti, kteří konali nepravosti a budou hozeni do ohnivé pece. Spravedliví se však nemusí obávat, neboť budou mít místo v království nebeském.

¹⁸⁰ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 73.

¹⁸¹ Srov. M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, s. 157.

¹⁸² Srov. J. MERELL, *Kristova podobenství*, s. 23-24.

5.6 PODOBENSTVÍ O HOŘČIČNÉM ZRNU (Mt 13,31-32)

³¹Ještě jiné podobenství jim předložil: „Království nebeské je jako hořčičné zrnko, které člověk zasal na svém poli; ³²je sice menší než všechna semena, ale když vyroste, je větší než ostatní byliny a je z něho strom, takže přilétají ptáci a hnízdí v jeho větvích.“

5.6.1 TEXT A JEHO STAVBA

Struktura textu podobenství o hořčičném zrnku je velmi jednoduchá. První věta perikopy tvoří úvod podobenství a dále následuje text samotného vyprávění o hořčičném zrnku. Toto podobenství uvádí ve svých evangeliích všichni tři synoptikové. Matouš se po verši 13,30 vrací ke svému zdroji – Markovi. Přebírá a upravuje podobenství o hořčičném semínku (Mk 4,30-32). Stejně podobenství se však vyskytuje v jiném Matoušově zdroji – prameni Q (L 13,18-19). Matoušovo podobenství je tedy sjednocený text, který bere v úvahu oba zdroje.¹⁸³

5.6.2 SYNOPTICKÉ SROVNÁNÍ

Srovnání jednotlivých verzí podobenství o hořčičném zrnku u jednotlivých synoptiků vidíme v následující tabulce:

Mt 13,31-32	Mk 4,30-32	L 13,18-19
<p>³¹Ještě jiné podobenství jim předložil:</p> <p>„Království nebeské</p> <p>je jako hořčičné zrnko, které člověk zasal na svém poli;</p> <p>³²je sice menší než všechna semena,</p>	<p>³⁰Také řekl:</p> <p>„K čemu přirovnáme Boží království nebo jakým podobenstvím je znázorníme?</p> <p>³¹Je jako hořčičné zrnko: Když je zaseto do země, je menší než všechna semena na zemi; ³²ale když</p>	<p>¹⁸Řekl:</p> <p>„Čemu se podobá Boží království a k čemu je přirovnám?</p> <p>¹⁹Je jako hořčičné zrnko, které člověk zasal do své zahrady;</p>

¹⁸³Srov. J. LAMBRECHT, *Out of the treasure*, s. 166.

ale když vyroste, je větší než ostatní byliny a je z něho strom, takže přilétají ptáci a hnízdí v jeho větvích.“	je zaseto, vzejde, přerůstá všechny byliny a vyhání tak velké větve, že ptáci mohou hnízdit v jejich stínu.“	vyrostlo, je z něho strom a ptáci se uhníždili v jeho větvích.“
--	---	--

Při synoptickém srovnání jednotlivých verzí podobenství můžeme poukázat na určité rozdíly v textu: Především vidíme, že Matoušův text podobenství je ve srovnání s narativním rámcem u Mk 4,30 a L 13,18 velmi prostý. Je tedy docela možné, že Matouš měl přístup k dvěma podáním podobenství o hořčičném zrně, jedno v Mk 4,31-32, druhé v prameni Q a použil tedy charakteristické prvky z obou. V Markově verzi také chybí vyjádření, které Matouš používá o semeni, ze kterého vyroste strom (Mt 13,32) a jež poukazuje na starozákonní narážku na Boží království jako strom, v jehož větvích hnízdí ptáci.¹⁸⁴

Co se týče umístění podobenství o hořčičném zrně, vkládají ho Matouš i Marek do svých dlouhých řečí v podobenstvích (Mt 13,31-33; Mk 4,30-32). Lukáš však zasazuje toto podobenství za perikopu o uzdravení v sobotu (L 13,10-17) a máme ho tudíž chápat jako komentář k předchozímu vyprávění. V podobenství o hořčičném semínku je totiž proti sobě kladen nepatrný začátek a následné mohutné výsledky a také jsou do kontrastu dávány skrytost a zjevnost (semínko se zasadí, ale je vidět až v rostlině). Měli bychom tedy pochopit, že stejně je to s Božím královstvím, které Ježíš hlásá! V drobných a skrytých skutcích uzdravení a milosrdenství (jaké např. vykonal při uzdravení ženy v synagoze) je získáno vítězství nad satanovým královstvím a naplňuje se Ježíšovo poslání vyhlásit zajatým propuštění.¹⁸⁵

Podobenství o hořčičném zrně najdeme také v Tomášově evangeliu. Jde o výrok č. 20 a jeho text zní takto:

*Učedníci řekli Ježíšovi: Řekni nám, čemu se podobá království nebes. Řekl jim: Je podobné semeni hořčice, menšímu než ostatní semena. Když však padne na zem, která je obdělávána, vydá velký výhonek a stane se ochranou pro nebeské ptactvo.*¹⁸⁶

¹⁸⁴ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 232.

¹⁸⁵ Srov. L. T. JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, s. 234.

¹⁸⁶ Srov. P. POKORNÝ, *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, s. 62.

5.6.3 VÝKLAD TEXTU

Úvodní formulace perikopy o hořčičném zrně se doslovně shoduje s Mt 13,24. Vyučování je výslovně označeno jako podobenství. Srovnání je zde učiněno mezi nebeským královstvím a hořčičným zrnem. Podobenství o hořčičném zrně zdůrazňuje především malou velikost semen hořčice. Když však toto semínko vyrostě, je větší než ostatní rostliny a stává se z něho strom.¹⁸⁷ V podobenství o hořčičném zrně jde o tzv. hořčici černou.¹⁸⁸ Je to jednoletá rostlina, která v okolí Betléma dosahuje výšky dvou metrů a v teplejších krajinách kolem 3 až 4 metrů. Roste např. u Genezaretského jezera. Stonek hořčice běžně zdřevnatí, takže i dnes se mluví o tzv. stromech hořčičných.¹⁸⁹

Obraz velkého stromu byl často používán jako symbol národa a jeho moci nebo pro znázornění krásy jeho krajiny. Cedry z Libanonu jsou všeobecně známé jako obraz síly a krásy. Ježíš takto vykresluje nebeské království, kde každý tvor najde útočiště, ale je ironií evangelia, že velký strom se vyvíjí z malého, obtěžujícího keře, jenž vyrůstá z nejmenších semen.¹⁹⁰ Avšak právě v protikladu malého semínka a velkého stromu je jádro podobenství! Proti obecnému očekávání Izraelitů, kteří viděli velikost mesiášského království jen v pozemské moci a slávě, ukazuje Ježíš pomocí tohoto jednoduchého obrazu z přírody na neutuchající životní sílu, která je skryta v jeho díle. Každému zrně, byť tomu sebemenšímu, je Bohem dána podivuhodná životní síla. Jestliže je jednou zaseto do země, nezůstane v klidu, ale klíčí a dere se na povrch, až vyrostě. Tato síla a energie je pak o to více zřetelná u semínka hořčice, které vyrostě v mohutný strom.¹⁹¹ Důležitým sdělením podobenství tedy je, že nesmíme počítat jen se svými silami při budování Božího království. To, že je nebeské království jako hořčičné zrně, které, ačkoli je menší než všechna semena, tak když vyrostě, je větší než ostatní byliny, znamená, že království roste svojí vlastní silou. Ve svém růstu není závislé na našich silách, ale na naší ochotě nechat je růst mezi námi a skrze nás podle jeho vlastních zákonů.¹⁹²

¹⁸⁷ Malá velikost hořčičného semínka a jeho potenciál se používají k prokázání, že i malá, pravá víra může dosáhnout velkých zázraků – např. Mt 17,20 (srov. M. MULLINS, *The Gospel of Matthew*, s. 317).

¹⁸⁸ „Jde o *sinapis nigra*, černou hořčici, jež v Palestině roste divoce anebo pěstována v zahradách, zvláště v úrodnější půdě jordánského údolí.“ A. NOVOTNÝ, *Biblický slovník*, s. 216).

¹⁸⁹ Srov. J. MERELL, *Kristova podobenství*, s. 14.

¹⁹⁰ Srov. M. MULLINS, *The Gospel of Matthew*, s. 318.

¹⁹¹ Srov. J. MERELL, *Kristova podobenství*, s. 15.

¹⁹² Srov. M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, s. 168-169.

5.6.4 SHRNUÍ

V podobenství o hořčičném zrně je vyjádřeno hned několik pravd o Božím království, které mají povahu paradoxu. Člověk by totiž očekával, že Boží působení se bude projevovat skrze okázalé skutky, které budou ohromovat svou velikou účinností, ale Boží činnost častokrát vychází z nepatrností, ze kterých se až časem stávají velké věci. Boží díla začínají zpravidla skrytě, tiše a bez vnější velkých proměn. Avšak právě proto jsou to díla Boží.

5.7 PODOBENSTVÍ O KVASU (Mt 13,33-35)

³³Pověděl jim i toto podobenství: „Království nebeské je jako kvas, který žena vmísí do tří měřic mouky, až se všechno prokvasí.“ ³⁴Toto vše mluvil Ježíš k zástupům v podobenstvích; bez podobenství k nim vůbec nemluvil, ³⁵aby se splnilo, co bylo řečeno ústy proroka: „Otevřu v podobenstvích ústa svá, vyslovím, co je skryto od založení světa.“

5.7.1 TEXT A JEHO STAVBA

Podobenství o kvasu mají ve svých evangeliích jen Matouš a Lukáš. Oba evangelisté umísťují tuto perikopu za podobenství o hořčičném zrně (Mt 13,31-32; L 13,18-19), které spolu s podobenstvím o kvasu tvoří tzv. „dvojpodobenství“.¹⁹³ Rovněž mohou být označena za tzv. podobenství o růstu. Co se týče umístění podobenství o kvasu ve 13. kapitole Matoušova evangelia, je čtvrté v pořadí ze sedmi podobenství, která evangelista uvádí (Mt 13,1-50).¹⁹⁴

Perikopa Mt 13,33-35 má toto uspořádání. Úvod textu tvoří verš 33. Matouš zde používá formuli, která je pro něho typická – „pověděl jim toto/jiné podobenství“ (téměř stejné vyjádření je v 13,24 a 13,31). Evangelista také, jak to obvykle dělá, mění pojem „Boží

¹⁹³ Skutečnost, že oba evangelisté uvádějí podobenství o kvasu za podobenství o hořčičném zrně, naznačuje, že obě podobenství viděli jako navzájem se doplňující celek, tedy jako dvojpodobenství (srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 74). Jako dvojité podobenství či dvojpodobenství označuje tyto perikopy také: J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 405.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 405.

království“, které uvádí Lukáš (L 13,20), na „království nebeské“.¹⁹⁵ Potom následuje vlastní podobenství. Závěrečný verš 35 je „cítat naplnění“, který odkazuje na slova proroka Izaiáše a je ze Žl 78,2.¹⁹⁶ První část tohoto citátu přesně odpovídá Septuagintě, kdežto část druhá je nezávislým překladem.¹⁹⁷

5.7.2 SYNOPTICKÉ SROVNÁNÍ

Srovnání textů podobenství o kvasu u Matouše a Lukáše vidíme v následující tabulce:

Mt 13,33-35	L 13,20-21
<p>³³Pověděl jim i toto podobenství:</p> <p>„Království nebeské je jako kvas, který žena vmísí do tří měřic mouky, až se všecko prokvasí.“</p> <p>³⁴Toto vše mluvil Ježíš k zástupům v podobenstvích; bez podobenství k nim vůbec nemluvil, ³⁵aby se splnilo, co bylo řečeno ústy proroka: „Otevřu v podobenstvích ústa svá, vyslovím, co je skryto od založení světa.“</p>	<p>²⁰A dále řekl:</p> <p>K čemu přirovnám Boží království?</p> <p>²¹Je jako kvas, který žena vmísí do tří měřic mouky, až se všecko prokvasí.“</p>

Synoptické porovnání textů ukazuje, že úvodní formule podobenství o kvasu je stejná jako v podobenství o hořčičném zrně: „Království nebeské je jako...“ I hlavní myšlenka těchto příběhů je stejná. Malé hořčičné semínko odpovídá malému kousku kvasu, keř funguje stejně jako tři měřice mouky a činnost muže, jenž zasel hořčičné zrně, odpovídá konání ženy, která zadělala mouku.¹⁹⁸

¹⁹⁵ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 388.

¹⁹⁶ Citát ze Žl 78 (77),2 přidaný k výroku, který se týká Ježíšova užití podobenství při vyučování zástupů, potvrzuje, že tento způsob vyučování – a jeho následné nepochopení – byl v souladu s Boží vůlí (srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 237).

¹⁹⁷ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 233.

¹⁹⁸ Srov. J. LAMBRECHT, *Out of the treasure: the parables in the Gospel of Matthew*, s. 166.

Z porovnání textů podobenství u Matouše a Lukáše je také vidět, že mezi nimi není podstatný rozdíl. Oba evangelisté uvádějí stejné slovní znění podobenství a je-li mezi nimi nepatrná odlišnost (úvod podobenství), pak nemá vliv na smysl ani obsah. Od Matouše a Lukáše se však liší Tomášovo evangelium, jehož text podobenství o kvasu zní takto:¹⁹⁹

*Ježíš řekl: Království otce je podobné ženě, která vzala trochu kvasu [skryla] ho v těstu a udělala z něho velké chleby. Kdo má uši, ať slyší.*²⁰⁰

Podobenství o kvasu v Tomášově evangeliu má totiž gnostické zabarvení a liší se ve dvou hlavních směrech: podmětem věty je žena a ne kvas a výsledkem je výnos z velkých bochníků chleba a nikoli samotné prokvašení mouky. Zatímco synoptické zpracování podobenství zdůrazňuje skrytou sílu kvasu, v Tomášově evangeliu se zdůrazňuje schopnost ženy využít kvásek. Důraz na dovednosti a úsilí ženy,²⁰¹ spíše než na kynutí těsta vlivem droždí, odpovídá gnostické potřebě aktualizovat částice světla uvnitř, jejichž symbolem je právě kvas.

Obecně se přijímá, že podobenství o kvasu pochází od samotného Ježíše a za svědka tohoto historického Ježíše jsou považovány kanonické verze podobenství, které jsou lepší, než podobenství v Tomášově evangeliu.²⁰²

5.7.3 VÝKLAD TEXTU

V tomto podobenství se může zdát velmi zajímavé přirovnání Božího království ke kvasu. Jak je to vůbec možné? Vždyť kvas byl u Židů jako obraz zpravidla používán v negativním smyslu a velikonoční nekvašené chleby byly zase obrazem toho, co je čisté a Bohu milé. I pro Ježíše a prvotní církve byl kvas symbolem porušení čistoty.²⁰³ Ježíš sám říká učedníkům: „Hled'te se mít na pozoru před kvasem farizeů a saduceů“ (Mt 16,6). Taktéž apoštol Pavel

¹⁹⁹ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 74.

²⁰⁰ P. POKORNÝ, *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, s. 130.

²⁰¹ Pro gnostiky je cestou k záchraně člověka pravé poznání. Neznamená to ovšem jen intelektuální poznání a nejde také o poznání vnějšího světa. Jedná se o náboženské poznání sebe sama, své vlastní božské podstaty. Výzva „Poznej sebe sama“, která byla umístěna na delfské věštírně, je v gnostickém pojetí výzvou, aby byla objevena vlastní božská důstojnost člověka (srov. P. POKORNÝ, *Píseň o perle: Tajné knihy starověkých gnostiků*, s. 30).

²⁰² Srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 404-405.

²⁰³ „Zákaz kvašených chlebu při slavnosti paschy lze vysvětlit dvojím způsobem: 1. buď to měla být vzpomínka na kvapný útěk Izraelců z Egypta [Ex 12,34-39] nebo na nomádský život Izraelitů, kdy nebylo užíváno kvašeného chleba zrovna tak, jako beduíni podnes neužívají kvasu při výrobě chleba. 2. kvašení bylo pokládáno za určitý proces zkázy. Proto také před zahájením slavnosti paschy musel být všechn kvas z domu pečlivě odstraněn.“ A. NOVOTNÝ, *Biblický slovník*, s. 364.

upozorňuje, aby se křesťané zbavili starého kvasu: „Odstraňte starý kvas, abyste byli novým těstem, vždyť vám nastal čas nekvašených chlebů...“ (1Kor 5,7). Pavel vnímá kvas jako symbol zloby a špatnosti. Křesťané v jednotlivých obcích mají vědět, že kousek kvasu prokvasí celé těsto, tudíž i špatné chování jednoho člena obce je hrozbou pro celou obec. Proto má křesťanská obec slavit svátky s nekvašeným chlebem čistoty a pravdy (1Kor 5,8).²⁰⁴

Avšak v Mt 13,33 nic nenasvědčuje, že by evangelista při použití kvasu myslel na něco špatného. Motiv kvasu používá k vyjádření síly kvasu, jehož malé množství, když se vmísí do těsta, způsobuje překvapující účinky.

Vyskytly se i pokusy chápat toto Ježíšovo podobenství v duchu negativního pohledu na kvas. Vidět moc zla, které vniká také do obce učedníků a přetváří ji. Takový výklad však není správný. V podobenství o kvasu jde totiž o pozitivní užití symbolu kvasu, aby bylo ukázáno na protiklad mezi malou příčinou a její velkou působností.²⁰⁵

I toto Ježíšovo podobenství bylo vzato z všedního života, a proto bylo pro posluchače tolik srozumitelné. Kvasinky, které se rychle množí a jsou pouhým lidským okem nepozorovány, způsobují tu tajemnou a podivuhodnou změnu v mouce. Mluví-li Ježíš o třech měřících, (měřice – *saton*, hebrejská míra = asi 13 litrů)²⁰⁶ – je jasné, že prostá palestinská hospodyně tak velké množství mouky nikdy nezadělala) – činí tak proto, aby ještě více zdůraznil sílu malého kousku kvasu, který dovede v tichosti proměnit velikou mísu těsta.²⁰⁷ Ježíšovi tedy nejde ani tak o kvas sám, ale o tu přetvářející sílu, která je v něm ukryta. Přesto, že není člověku na první pohled patrná, nic to neubírá na její moci proniknout skrze kvas množství mouky.²⁰⁸

Můžeme si všimnout, že Matouš zde popisuje svou představu Ježíše, když mluví k lidem v podobenstvích (13,34). Podobně se o tomto také zmiňuje v perikopě o důvodu řeči v podobenstvích (13,13). Evangelista přitom používá, a to za pomoci citací Starého zákona, svou proslulou formuli – „plní se na nich proroctví Izaiášovo“ (13,14) a „aby se splnilo, co bylo řečeno ústy proroka“ (13,35). Na první pohled se může také zdát, že text verše 35 je příliš pozitivní a mnozí se proto domnívají, že se nehodí do popisu tvrzení ve verších 10-17. Ve verši 11 se totiž mluví o Božím disponování, které znamená, že učedníkům bylo dáno znát tajemství Božího království, ostatním lidem však ne. Když se podíváme na text ve verších 10-

²⁰⁴ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 74-75.

²⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 75.

²⁰⁶ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 390.

²⁰⁷ Srov. J. MERREL, *Kristova podobenství*, s. 16.

²⁰⁸ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 76.

17²⁰⁹ vidíme, že zdůrazňuje lidskou vinu, která zapříčinila nepřijetí království nebeského. Ovšem ve verších 34-35 tento důraz na vinu chybí, ale zároveň není popřena. Můžeme tedy říct, že lidská vina a zbožné dispozice se navzájem nevyklučují. Existují ovšem i tendence interpretovat citát z verše 35 jako zjevení.²¹⁰ To však popírá Matoušovo vyjádření o Ježíši, který mluví k zástupům. Ono vyjádření totiž jasně ukazuje, že zástupy patřily mezi posluchače podobenství, což však nemuselo být po prvním podobenství (13,3-9) až tak jasné, protože se zdálo, že jedinými posluchači byli učedníci.²¹¹

Ke kvasu a jeho působení můžeme přirovnat i Ježíšovu nauku – nauku lásky a pravdy, kterou vložil člověku do jeho srdce, aby ho pronikala, přetvořila a naplnila ho láskou k Bohu i k bližnímu.²¹² Podobenství o kvasu patří k tzv. „kontrastním podobenstvím“, v nichž je vykreslen právě protiklad nepatrnosti a moci, malého počátku a obrovského dosahu a je znázorněna následnost dvou zcela odlišných stavů.²¹³

5.7.4 SHRNU TÍ

Podobenství o kvasu nabízí, mimo jiné, poselství povzbuzení. Přesto nám v životě mnohdy připadá, že naše práce, kterou vynakládáme pro Boží království, se v našem okolí vůbec žádným způsobem neprojevu je. Lidský život ve své každodennosti a stereotypu jde prostě dál a dál. Může se stát, že několik náznaků úspěchů bude přece jen dosaženo, a to těmi, které pokládáme za význačné a „povolané“ osoby. Ovšem lidé, žijící obyčejný život, kteří následují Krista i skrze práci, kterou si vydělávají na živobytí, mohou být frustrováni a budou se divit, proč je na jejich úsilí o růst Božího království tak málo reakcí a odpovědí.

Podobenství o kvasu tedy potvrzuje, že se Bůh podílí na růstu svého království. I Ježíšovi učedníci se podílí na tomto růstu, ale bylo by chybou říkat, že oni jsou ti, kteří budují toto království! Mnohokrát je totiž člověk v pokušení hledat jeho viditelné známky. Vzhledem k tomu, že těsto nakyne, si někdo může myslet, že když je vidět účinky kvasu, tak to znamená, že určitě musí být vidět i známky růstu království. Někdy sice můžou být vidět, ale

²⁰⁹ Učedníci k němu přistoupili a řekli: „Proč k nim mluvíš v podobenstvích?“ On jim odpověděl: „Protože vám je dáno znáti tajemství království nebeského, jim však není dáno. Kdo má, tomu bude dáno a bude mít ještě víc; ale kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má. Proto k nim mluví v podobenstvích, že hledíce nevidí a slyšíc neslyší ani nechápou. A plní se na nich prorocství Izaiášovo: Budete stále poslouchat a nepochopíte, ustavičně budete hledět, a nevidíte. Neboť obrostlo tukem srdce tohoto lidu, ušima nedoslýchají a oči zavřeli, takže nevidí očima a ušima neuslyší, srdcem nepochopí a neobrátí se – a já je neuzdravím. Mt 13,10-15.

²¹⁰ Srov. J. LAMBRECHT, *Out of the treasure: the parables in the Gospel of Matthew*, s. 167-168.

²¹¹ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 233.

²¹² Srov. J. MERELL, *Kristova podobenství*, s. 16.

²¹³ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 75.

podobenství nám připomíná, že tak, jako je skrytý kvas, je skryté i nebeské království. Vždyť i události v přírodě a historii jsou příliš nejednoznačné, aby byly věrnými znaky království Božího.²¹⁴

5.8 PODOBENSTVÍ O POKLADU V POLI (Mt 13,44)

⁴⁴ „Království nebeské je jako poklad ukrytý v poli, který někdo najde a skryje; z radosti nad tím jde, prodá všechno, co má, a koupí to pole.“

5.8.1 TEXT A JEHO STAVBA

Mezi synoptiky se podobenství o pokladu v poli nachází pouze u Matouše. Evangelista, po výkladu podobenství o pleveli mezi pšenící, předkládá své druhé dvojpodobenství – o pokladu v poli a o perle.²¹⁵ Vychází přitom z pramene M - své speciální tradice, kterou má pouze on.²¹⁶ Text podobenství o pokladu v poli tvoří jediný verš 44. Úvodní věta v podobenství je opět stejná – „království nebeské je jako...“ a po ní následuje stručný popis vyprávění.²¹⁷ Spolu s dvěma dalšími podobenstvími – o pleveli mezi pšenící (Mt 13,24) a o perle (Mt 13,45), jde o tři výrazné příběhy, které jsou také v Tomášově evangeliu (57, 76, 109).

5.8.2 SROVNÁNÍ S TOMÁŠOVÝM EVANGELIEM

Pro srovnání uvedeme v tabulce texty Matoušova i Tomášova podobenství o pokladu v poli:

²¹⁴ Srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 408.

²¹⁵ Srov. J. LAMBRECHT, *Out of the treasure: the parables in the Gospel of Matthew*, s. 171.

²¹⁶ Srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 236.

²¹⁷ Srov. J. LAMBRECHT, *Out of the treasure: the parables in the Gospel of Matthew*, s. 171.

<p>Mt 13,44</p> <p>⁴⁴ „Království nebeské je jako poklad ukrytý v poli, který někdo najde a skryje; z radosti nad tím jde, prodá všechno, co má, a koupí to pole.</p>	<p>Tomášovo ev. – výrok č. 109</p> <p>Ježíš řekl: Království je podobné člověku, který má na svém poli skrytý poklad a neví o něm. A když zemřel, zanechal ho svému [synovi], syn o tom nevěděl. Vzal pole, prodal jej, a ten, kdo je koupil, přišel, a když oral, [našel] poklad. Začal půjčovat peníze na úrok těm, kterým chtěl.²¹⁸</p>
---	--

Verze podobnosti o pokladu v poli v Tomášově evangeliu, se nezdá být literárně závislá na Matoušovi. Z obou textů podobnosti je také zřejmé, že neobsahují žádné připomínky, které by k něčemu nabádaly nebo někoho napomínaly.²¹⁹ Můžeme si také všimnout, že Matoušovo podobnosti se liší v pár detailech. Tak např. v Mt 13,44 - ten, kdo najde poklad, není prvním vlastníkem pole, ale najde ho na místě, které patří jinému. Oproti tomu v Tomášově evangeliu je muž, který objevil poklad, již majitelem pole (vlastně už třetím majitelem), který následně začal půjčovat peníze na úrok tomu, komu chtěl.²²⁰

5.8.3 VÝKLAD TEXTU

Na začátek je vhodné upozornit, že se mění situace v tom, ke komu Ježíš promlouvá. Předchozí podobnosti v 13. kapitole Matoušova evangelia byla totiž určena zástupům (srov. 13,2-3). Podobnosti o pokladu je však určeno jen Ježíšovým učedníkům, neboť ve verši 13,36 je zmínka o tom, že Ježíš vchází do domu, kde se ho učedníci vyptávají na smysl podobnosti o pleveli mezi pšenici.²²¹

Podobnosti o pokladu vypráví tedy o člověku, který při práci na poli objeví poklad.²²² Tento nález si však nechá pro sebe a následně jedná podle stávajícího práva: jde a vše, co má, tak prodá, aby mohl toto pole koupit. Takovým způsobem se stane poklad jeho majetkem.²²³ Pravda obsažená v tomto podobnosti ukazuje, že „pokladem“ je Kristovo evangelium se

²¹⁸ P. POKORNÝ, *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, s. 139.

²¹⁹ Srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 410.

²²⁰ Srov. tamtéž, s. 410-411.

²²¹ Srov. tamtéž, s. 412.

²²² Skrývat cennosti v zemi je prastarý způsob, jak zajistit jejich bezpečné uložení. Josephus Flavius ve své knize Židovská válka 7.115 uvádí, že v důsledku dobytí Jeruzaléma Římany (r. 70), bylo pod zemí nalezeno velké množství zlata, stříbra a jiných cenných předmětů. (srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 411).

²²³ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobnosti*, s. 77-78.

svým konečným cílem a všemi prostředky, které k tomuto cíli vedou. Polem, ve kterém je poklad ukrytý, je pak církev Kristova.²²⁴

Jedna z hlavních myšlenek tohoto podobenství naznačuje, že k získání pokladu je potřeba obětí, zřeknutí se všeho, co člověk má, pro co dříve žil. Když někdo objeví poklad, obětuje vše, aby ho získal. Tak je třeba se pro Ježíše i pro Boží království zřítí všeho, na čem člověk lpěl a co ho těšilo.²²⁵

S ohledem na Matoušovu verzi podobenství o pokladu v poli se však nevyhnutelně nabízejí otázky, týkající se morálnosti a zákonnosti činu toho, kdo objevil skrytý poklad. Vždyť tento poklad našel v oblasti, která patřila někomu jinému! Nabízí se tedy otázka, co na tomto poli vůbec pohledával? Někteří biblisté naznačují, že mohlo jít o nádeníka nějakého bohatého statkáře. Tato myšlenka však není moc pravděpodobná, protože kde by obyčejný nádeník vzal následně peníze na koupi pole? Obraz podobenství nám totiž ukazuje jen muže, který kráčí po poli a nalezne to, o čem nikdo jiný, včetně majitele, nevěděl. Objevují se však ještě důležitější otázky. Neměl tento muž, který našel poklad (bez ohledu na to, kým byl), přece jen o tom uvědomit majitele? A stává se koupi pole vlastníkem pokladu? Pokud tedy jde o poslední otázku, tak ani ve Starém zákoně neexistuje žádné právní ustanovení, které by se zabývalo tímto specifickým problémem. V některých rabínských textech však můžeme najít příběhy, které mají souvislost s touto tematikou, což ale neznamená, že ji musí zcela objasnit. Například podle jednoho textu Mišny, patří za určitých podmínek vše v poli jeho majiteli, ale ne v každé situaci. Podle jiného textu patří peníze, které někdo objevil, tomuto nálezci.²²⁶ Nakonec je však potřeba říct, že právní otázka této situace není zase takový problém a o morální otázku se jedná pouze nepřímou. Je nutné si uvědomit, že při ústním podání tohoto příběhu v daném kulturním kontextu (stejně jako při vyprávění v Matoušově době a situaci), není pravděpodobné, že by si posluchači dělali starosti s právními otázkami, týkajícími se tohoto podobenství, ale spíše měli radost z muže, který se snažil získat ten nejcennější poklad.²²⁷

V rabínské literatuře, stejně jako literatuře z různých kultur, existují podobenství, která se příběhu o pokladu v poli velmi podobají. Jedno z nejznámějších podobenství z rabínského zdroje je podobenství od Simeona ben Yohai. Tento příběh vypráví o muži, který zdědil pozemek. Jelikož byl však příliš líný, aby se o něj staral, prodal ho. Kupující však na pozemku našel poklad a za něj si koupil krásný palác s velkým množstvím služebníků.

²²⁴ Srov. J. MERELL, *Kristova podobenství*, s. 18.

²²⁵ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 77-80.

²²⁶ Srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 411-412.

²²⁷ Srov. tamtéž, s. 412

Původní majitel poté litoval, že pozemek prodal a smutně volal – „ach, co jsem to učinil?“ Ponaučení získané z tohoto příběhu ukazovalo židům to, že Egypťané se ani tak nestarali o Izrael, ve skutečnosti jím pohrdali, ale poté si uvědomili, jak veliký to byl národ, když vykonal svou cestu k moři.²²⁸

5.8.4 SHRNUTÍ

Můžeme tedy říct, že jádro podobenství o pokladu v poli je ve slovech „*prodá vše, co má, a to pole koupí.*“ Cena Božího království je totiž tak nesmírná, že se každá lidská oběť vyplatí. Jako nálezce pokladu neměl na mysli nic jiného, než získání pole s pokladem, tak i člověk, který pozná skutečnost a bohatství nebeského království, má být ochotný všechno pro ně obětovat. Je jisté, že Boží království má věčný charakter, zatímco všechno ostatní pomine. Přitom se může stát, že i nejbližší rodina toho, kdo nalezne „poklad“ (nebeské království), bude pro jeho počínání na něho shlížet s údivem nebo dokonce s despektem. Taková reakce ovšem není nic nového nebo nečekaného, protože tento svět častokrát nechápe skutečné křesťanství a oběti, které se pro ně přináší.²²⁹

5.9 PODOBENSTVÍ O PERLE (Mt 13,45)

⁴⁵*Anebo je království nebeské, jako když obchodník, který kupuje krásné perly, objeví jednu drahocennou perlu; jde, prodá všechno, co má, a koupí ji.*

5.9.1 TEXT A JEHO STAVBA

V kanonických evangeliích můžeme podobenství o perle nalézt pouze u Matouše. Toto podobenství lze považovat za „dvojče“ předchozího podobenství – o pokladu v poli. Je podobně jako podobenství o pokladu velmi krátké a není k němu připojen výklad. Je to jedno ze tří podobenství, která jsou pro Matouše charakteristická. Těmi dalšími jsou podobenství

²²⁸ Srov. tamtéž, s. 410.

²²⁹ Srov. J. MERELL, *Kristova podobenství*, s. 18.

o pleveli mezi pšenici (Mt 13,24-30; Tomášovo ev. 57) a podobenství o pokladu v poli (Mt 13,44; Tomášovo ev. 109), která se spolu s podobenstvím o perle objevují také v Tomášově evangeliu. Vedou se diskuze o tom, zda Tomášovo podobenství o perle vzniklo na základě tradice, která byla nezávislá na synoptických, anebo na základě Matoušovy verze podobenství. Zastánci názoru, který se přiklání k tomu, že bylo založeno na Matoušově verzi, poukazují na chování obchodníka, který prodá vše, co má a perlu koupí – to lze totiž pochopit pouze s ohledem na vysokou cenu perly – a to je informace, kterou poskytuje právě evangelista Matouš. Jenže už ve starověku byly perly známé pro svou velkou hodnotu, tudíž se tento názor nezdá příliš přesvědčivý.²³⁰

5.9.2 SROVNÁNÍ S TOMÁŠOVÝM EVANGELIEM

Pro porovnání uvedeme verze Matoušova a Tomášova podobenství o perle do tabulky:

Mt 13, 45	Tomášovo ev. - výrok č. 76
<p>⁴⁵Anebo je království nebeské, jako když obchodník, který kupuje perly, ⁴⁶objeví jednu drahocennou perlu; jde, prodá všechno, co má, a koupí ji.</p>	<p>Království Otce je podobné obchodníku, který má zboží a který našel perlu. Ten obchodník je moudrý. Prodal zboží a koupil si tu jedinou perlu. Vy sami hledejte poklad, který nepomíjí, kde moli nejsou a kde červ neničí.²³¹</p>

Z uvedených textů můžeme vidět, že podobenství v Tomášově evangeliu je delší než podobenství Matoušovo. Na rozdíl od Matouše nejde v Tomášově podobenství o obchodníka s perlami a můžeme si také všimnout, že toto podobenství je spojeno ještě s jedním slovem – a tím je „poklad“, které velmi dobře známe z Ježíšova kázání na hoře.²³² Podobenství v Tomášově evangeliu má rovněž gnostický význam. Ten ukazuje, že perla symbolizuje božskou jiskru, kterou má člověk v sobě, když toto gnostik zjistí, opouští materiální svět,

²³⁰ Srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 417- 418.

²³¹ P. POKORNÝ, *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, s. 116.

²³² V Mt 6,19-20 čteme: „Neukládejte si poklady na zemi, kde je ničící mol a rez a kde je zloději vykopávají a kradou. Ukládejte si poklady v nebi, kde je ničící mol ani rez a kde je zloději nevykopávají a nekradou.“

takže můžou jeho tělo pohltit červi.²³³ Je zajímavé, že hlavní postava podobenství – obchodník – je přirovnávána ke gnostikovi, protože ve výroku č. 64 Tomášova evangelia Ježíš říká, že kupci a obchodníci nebudou mít místo v domě jeho Otce.²³⁴ Taktéž jednání obchodníka je méně průhledné než v Matoušově podobenství a také není jasné, že perla byla cennější než jeho ostatní zboží. Rovněž obchodník neprodá všechn svůj majetek, ale jen své ostatní zboží.²³⁵

5.9.3 VÝKLAD TEXTU

I když jsou podobenství o pokladu v poli a o perle považována za dvojpodobenství, jsou mezi nimi přece jen určité rozdíly. První z nich totiž vypráví o člověku, který najde poklad v poli. V druhém pak jde o kupce, který obchoduje s perlami. První nalezne poklad čistou náhodou, úmyslně ho nehledá, ale přece najde, druhý naopak dlouho hledá tu nejvzácnější perlu. Těmito kontrasty je velmi pěkně a výstižně ukázáno, že lidé se od sebe svými životy liší!²³⁶ Rozdíl nalezneme také v tom, k čemu jednotlivá podobenství přirovnávají nebeské království. Zatímco podobenství o pokladu v poli začíná přirovnáním Božího království k objevenému pokladu a pokračuje zmínkou o muži, který ho našel, podobenství o perle přirovnává království k muži – obchodníkovi a teprve poté následuje zmínka o perle. První srovnání Božího království s pokladem je jistě přijatelnější (království i poklad mají velmi vysokou hodnotu), než srovnání nebeského království s obchodníkem v podobenství o perle. V prvním podobenství je také popsána radost z objevení „cennosti“ – pokladu, kdežto v druhém podobenství nic takového nenajdeme. Rozdíl je i v objevení pokladu, které je v prvním podobenství dílem náhody a nikoli systematického hledání. V druhém podobenství však dojde k nálezů v průběhu hledání (kupování) a i přesto je objevení cenného předmětu velkým překvapením. Obchodník, který kupuje perly je tedy velmi překvapen. Ovšem ne

²³³ Hlavní rysy gnóze můžeme vysvětlit na Písni o perle, která byla zařazena do knihy Skutků Tomášových a kterou měl zpívat apoštol Tomáš, jenž byl uvězněn v Indii. Gnostikové si kladli zásadní otázku „odkud přicházím a kam jdu“. Motiv cesty a hledání je v gnózi základním prvkem. Cílem této cesty je pak získat perlu. V Matoušově evangeliu je k perle přirovnáváno Boží království, gnostikové však k ní přirovnávají jinou duchovní hodnotu. Cílem cesty člověka je ztotožnění s „králem“. Člověk-syn poznává, že to, co je napsáno v otcovském listu, měl už dávno zapsáno ve svém srdci. Syn přijímá tedy královské roucho, které mu padlo přesně na míru. „Záře otce“, která zprostředkuje tuto jednotu roucha, otce a syna, je duchovním projevem otce – je součástí jeho podstaty, je jiskrou z jediného božského ohně. Zachráněný (spasený) syn se ztotožňuje se spasitelem. Spasený spasitel je výraz, kterým kritické bádání charakterizovalo gnostickou koncepci spasení. Srov. dále P. POKORNÝ, *Píseň o perle: Tajné knihy starověkých gnostiků*, s. 22-32).

²³⁴ Srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 418.

²³⁵ Srov. P. POKORNÝ, *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, s. 116.

²³⁶ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 77-78.

z toho, že objevil drahocennou perlu,²³⁷ těch získal už hodně, protože s nimi obchoduje, ale je ohromen nesmírnou hodnotou, kterou perla má! Podobně i přicházející království Boží zdaleka předčí všechna očekávání, která by člověk mohl v sobě mít.²³⁸

Podobenství o perle chce tedy ukázat, že člověk má hledat to nejcennější, na čem opravdu záleží. Pokud to člověk v Božím království opravdu najde, pak nelituje a není zarmoucen, že se všeho vzdá, ale má upřímnou a stálou radost z toho, co našel.

5.9.4 SHRNUÍ

V Ježíšově podobenství o perle můžeme vnímat určitý osten, který míří na ty, jenž váhají a nechtějí se zřítci toho, co mají a na čem lpí. Jako Izrael lpěl na zákonu, kultu a rituálech, tak se dnes mnozí lidé nechtějí vzdát věcí a statků, které si nashromáždili. Jsou přesvědčeni o vysoké hodnotě tohoto majetku a málokdy jsou schopni přijmout, že duchovní „poklady“ mají cenu nevyslovitelně větší. Na druhé straně je v podobenství pozitivní hodnocení těch, kteří poznali plnost bohatství, které přichází v Ježíši a jeho království. Ačkoli mohli předtím, než se rozhodli pro Ježíše, poznat množství jiných myšlenkových směrů, poznali v Ježíšovi „světlo“, které vše ostatní převyšuje. A přesto, že velikost a síla tohoto „světla“ není přímo smysly ověřitelná, nemají nejmenší pochyby o tom, že získali nesmírné bohatství.²³⁹

5.10 PODOBENSTVÍ O RYBÁŘSKÉ SÍTI (Mt 13,47-50)

⁴⁷Anebo je království nebeské jako síť, která se spustí do moře a zahrne všechno možné; ⁴⁸když je plná, vytáhnou ji na břeh, sednou, a co je dobré, vybírají do nádob, co je špatné, vyhazují ven. ⁴⁹Tak bude i při skonání věku: vyjdou andělé, oddělí zlé od spravedlivých ⁵⁰a hodí je do ohnivé pece; tam bude pláč a skřipění zubů.“

²³⁷ J. Jeremias navrhuje, že tento výraz v Mt 13,46 je arameismus, který by měl být přeložen „převzácná perla“ (srov. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, s. 234).

²³⁸ Srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 418.

²³⁹ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 79.

5.10.1 TEXT A JEHO STAVBA

Podobenství o rybářské síti se skládá ze dvou částí: jsou to verše 47-48 (figurální polovina) a verše 49-50 (aplikace). Tento text byl od počátku s největší pravděpodobností podobenství v pravém slova smyslu – s použitím obrazů z běžného života.²⁴⁰ Evangelista se v tomto podobenství vrací ke svému oblíbenému tématu – soudu nad nespravedlivými a opět klade důraz na formuli „při skonání věku“. Stejně jako podobenství o pleveli mezi pšenicí, můžeme toto podobenství nalézt pouze u Matouše. Ten čerpal pravděpodobně ze svého zvláštního zdroje (možná z ústní tradice). Vzdálená varianta podobenství o síti se nachází v Tomášově evangeliu.²⁴¹ Skrze jeden pojem uvedený v Matoušově podobenství o rybářské síti – **rozdělení** (oddělení) – můžeme pak popsat určitou strukturu všech sedmi podobenství o Božím království ve 13. kapitole jeho evangelia. V první části Matoušových podobenství (verše 1-35) byla totiž pozornost zaměřena na rozdíl mezi lidmi a učedníky. Lidé jsou nechápaví pro „věc“ Božího království a z toho důvodu jim nebylo dáno znát tajemství království nebeského. Ve druhé části (verše 36-52) se pak mluví také o rozlišení (rozdělení), ale to se bude konat až na konci tohoto věku a týká se rozdělení dobrých a zlých u soudu.²⁴²

5.10.2 SROVNÁNÍ S TOMÁŠOVÝM EVANGELIEM

Abychom mohli porovnat podobenství o rybářské síti u Matouše a v Tomášově evangeliu, uvedeme oba texty opět do tabulky:

²⁴⁰ Srov. J. A. HULTGREN, *The Parables of Jesus*, s. 418.

²⁴¹ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 398.

²⁴² Srov. J. LAMBRECHT, *Out of the treasure: the parables in the Gospel of Matthew*, s. 173.

<p>Mt 13,47-50</p> <p>Anebo je království nebeské jako síť, která se spustí do moře a zahrne všechno možné; ⁴⁸když je plná, vytáhnou ji na břeh, sednou, a co je dobré, vybírají do nádob, co je špatné, vyhazují ven. ⁴⁹Tak bude při skonání věku: vyjdou andělé, oddělí zlé od spravedlivých ⁵⁰a hodí je do ohnivé pece; tam bude pláč a skřípění zubů.“</p>	<p>Tomášovo ev. – výrok č. 8</p> <p>A řekl, že člověk je podobný moudrému rybáři. Ten hodil svou síť do moře a vytáhl ji z moře plnou malých ryb. Mezi nimi našel ten moudrý rybář velkou dobrou rybu. Vyhodil všechny malé ryby do moře a vybral bez váhání tu velkou rybu. Kdo má uši k slyšení, ať slyší.</p>
--	---

Můžeme vidět, že Tomášovo podobenství je gnosticky upraveno. Moudrý rybář je opět gnostik, jako např. moudrý obchodník z výroku 76. Taktéž velká ryba je podobně jako perla ve výroku 76 božská podstata člověka. Závěrečná výzva „kdo má uši k slyšení, ať slyší“ je převzata z apokalyptické tradice (srov. např. Mk 4,9; Zj 2,7). Co se týče motivu božího soudu, který patří v Matoušově verzi podobenství k základní struktuře, ten byl v gnostickém podání potlačen.²⁴³

5.10.3 VÝKLAD TEXTU

Řecké slovo *σαγήνη*,²⁴⁴ které používá Matouš ve svém podobenství, označuje velkou rybářskou síť, jež byla tažena mezi dvěma čluny na volném moři nebo byla hozena na dno moře a poté vytahována na břeh pomocí lan. Většinou se házela do míst, kde byla pozorována hejna ryb. Tažením sítě v moři se pak do ní nabíralo množství mořských řas a různých živočichů.²⁴⁵ V Genezaretském jezeře se vyskytovalo až 24 druhů ryb.²⁴⁶ Není tedy divu, že se do sítě dostali rozliční vodní živočichové (krabi atd.). Po vytažení sítě docházelo vždy k třídění úlovku. Dobré ryby se dávaly do nádob a špatné byly vyhazovány ven. Obraz třídění ryb v tomto podobenství vykresluje jednání, ke kterému dojde při posledním soudu. I tam totiž dojde ke „třídění“ mezi spravedlivými a zlými.²⁴⁷

²⁴³ Srov. P. POKORNÝ, *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, s. 50.

²⁴⁴ Toto řecké slovo je v Novém zákoně použito jen v Mt 13,47 (srov. J. NOLLAND, *The Gospel of Matthew: A Commentary*, s. 568).

²⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 568.

²⁴⁶ Srov. J. MÁNEK, *Ježíšova podobenství*, s. 82.

²⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 82-83.

Matoušovo podobenství o rybářské síti zdůrazňuje „osud“ úlovku a nezajímá se o roli rybářů, o kterých byla jen malá zmínka. Rybáři by mohli svou činnost vnímat, jako určitou formu „sklizně“ na moři. Podobenství používá metafory a tak moře může být vnímáno jako zemědělcovo pole a plnou síť lze přirovnat ke zrání plodin, tahání sítě z vody je sklizeň a nádobám (košům) odpovídají sýpky.

Můžeme si také všimnout určitých podobností s výkladem podobenství o pleveli (Mt 13,36-43). První věta verše 49 podobenství o síti je opakováním poslední části verše 40 z výkladu podobenství o pleveli, avšak s tím rozdílem, že zde není uvedena činnost Syna člověka. Zbytek verše pak jen opakuje téma verše 41.²⁴⁸

Sedmé podobenství o síti se opět zaměřuje na realitu eschatologického oddělení zlých od spravedlivých a soud na konci věku. Zlí a falešní lidé můžou v současné době stále žít společně se spravedlivými – v jejich středu – a to i v rámci Božího lidu, církve. Ukazuje se tedy, že Boží království obsahuje směs obou – dobra i zla. Může nám však připadat, že dobro a zlo, které je umístěno „v síti“ království Božího, působí velmi podivně. Tyto okolnosti jsou opravdu natolik překvapivé, že je můžeme nazvat jedním z tajemství království nebeského. V době eschatologického soudu však dojde k nevyhnutelnému rozdělení. Při něm budou spravedliví, kteří obdrželi království, a to za své rozhodnutí být učedníky Ježíše se vším, co k tomu náleží, zachráněni, zlí lidé však budou potrestáni. Matouš tedy neúnavně upozorňuje své posluchače na realitu soudu, na nutnost a důležitost pravého učednictví. Je to varování, které potřebuje církev i svět.²⁴⁹

5.10.4 SHRNU TÍ

V podobenství o síti Ježíš ukazuje, že zlo a zlí lidé jsou skutečnost, která proniká i do samotné církve. S tímto faktem se mohou někteří lidé jen těžko smířit. Ještě by dokázali přijmout, že zlo patří do světa a my jsme nuceni s ním tady žít, ale že by zlo pronikalo a působilo i v samotném společenství křesťanů jim připadá nepochopitelné. Podobenstvím o rybářské síti tak dává Ježíš odpověď na to, že přítomnost zla ve světě je určité tajemství. Nabádá nás tedy k trpělivému životu, ve kterém budeme dobrem překonávat zlo a rozhodující soud (rozdělení) dobrých a špatných lidí přenecháme jen a jen Bohu.

²⁴⁸ Srov. J. NOLLAND, *The Gospel of Matthew: A Commentary*, s. 568-569.

²⁴⁹ Srov. D. A. HAGNER, *Matthew 1-13*, s. 398-400.

ZÁVĚR

Skutečnost království Božího i jeho projevy můžou být ve světě chápány různě. Království však bývá popisováno jako prostor této vlády, ale především je charakterizováno jako Boží aktivní působení, bytí a moc.²⁵⁰

Cílem této práce bylo zjistit, jaké jsou charakteristiky a podstatné prvky nebeského království podle Ježíšovy řeči v podobenstvích v Mt 13,1-53. Tato řeč je středem Matoušova evangelia a rovněž pěti Ježíšových řečí. Vyučování o království je tématem, které doprovází celou Ježíšovu učitelskou činnost, a to od počátku až do konce. Vždyť hlavní téma Ježíšovy řeči v podobenstvích, kterým je „nebeské království“, odpovídá jeho prvnímu výroku při veřejném vystoupení: „Od té doby začal hlásat: Obrátte se, neboť se přiblížilo nebeské království!“ (Mt 4,17). Taktéž konec Ježíšova vyučování poukazuje na království, které bude dáno těm požehnaným (Mt 25,34). Matoušovo evangelium, které je psáno „poučným stylem“, tudíž klade velký důraz i na Ježíšovu zvěst o nebeském království.

V první kapitole této práce jsem popsal vznik, autorství, strukturu a teologický charakter Matoušova evangelia.

Aby bylo možno poodhalit tajemství nebeského království, kterým jistě je, musel jsem se nejdříve věnovat podobenství, skrze které Ježíš sděloval druhým pravdy o království Božím, jako literárnímu druhu. Tuto problematiku jsem zpracoval ve druhé kapitole. Studium literárního druhu podobenství a jeho struktury se však věnovalo velké množství biblistů. Je tedy nasnadě, že existuje jistá názorová odlišnost v chápání určitých detailů týkajících se tohoto literárního druhu, nicméně i přesto se dosáhlo jistého konsensu v používání rozdělení podobenství, které je platné dodnes.

Ve třetí kapitole jsou uvedena jednotlivá podobenství o království v synoptických evangeliích a dále je věnována pozornost aspektům, které může království nebeské mít.

Ve čtvrté kapitole je popsána struktura a kontext Ježíšovy řeči v podobenstvích o Božím království ve 13. kapitole Matoušova evangelia.

V páté stěžejní kapitole této práce jsem tedy postupně uvedl všech sedm podobenství z 13. kapitoly Matoušova evangelia a snažil se o jejich systematický výklad, který by objasnil, jakými způsoby se v podobenstvích vypovídá o nebeském království.

²⁵⁰ Srov. *Teologický slovník k Nové zmluve*, vydal G. Kittel, z I. a II. svazku (alfa – éta), přel. J. Grešo, 2. vyd. Litpovský Mikuláš: Tranoscius, 1986, s. 106.

V podobenství o rozséváči (Mt 13,1-9) je království Boží přirovnáno k procesu setí zrna do různých druhů půdy a následných možností, do kterých se může zaseté semeno dostat. Toto podobenství klade důraz na to, aby člověk přemýšlel, jaký vztah zaujal k Božímu království, jak moc ho zasáhlo a tudíž zjistil, jaký výnos přináší Boží slovo, které přijal. Podobenství o plevele mezi pšenicí (Mt 13,24-30) nám zase ukazuje skutečnost o království nebeském, kterou je potřeba přijmout. Království totiž není společenstvím jen dokonalých, bezhříšných lidí, ale v tomto světě jsou v něm přítomni i lidé špatní a falešní, se skrytými zlými myšlenkami. Další podobenství o hořčičném zrně (Mt 13,31-32) znázorňuje aspekt, kterým je vnitřní síla Božího království. Dílo Boží má v sobě dynamiku a neutuchající energii, které dopomohou k tomu, aby i přes nesčetné překážky, dosáhlo svého cíle. Kontrast malého semínka a velkého stromu, které toto podobenství používá, jasně ukazuje, do jakých obrovských rozměrů doroste nebeské království i přes své relativně malé počátky. Podobného principu přirovnání pak používá i podobenství o kvasu (Mt 13,33-35). Další dvě podobenství o pokladu v poli (Mt 13,44) a o perle (Mt 13,45-46) pak přirovnávají království Boží k věci, která je velmi cenná a jejíž hodnota nekonečně přesahuje cenu všeho ostatního, co člověk může vlastnit. V těchto podobenstvích velmi pěkně zaznívá, že jen Boží království má pro člověka tu správnou a pravdivou cenu – smysl – a že ho proto stojí za to hledat. Jestliže tedy někdo tento poklad nebo perlu – Boží království - najde, radostí z tohoto nálezu jde a všechno, co má prodá, aby si mohl nalezenou věc koupit. Poslední podobenství o rybářské síti (Mt 13,47-50) znovu zdůrazňuje fakt, který je jistým tajemstvím Božího království, a to, že společenství Božího lidu tvoří lidé dobří i ti špatní. Zároveň však podobenství sděluje, že konečné rozdělení dobrých lidí od těch zlých náleží jedině Bohu a přijde na konci času.

Přesto, že je království Boží v podobenstvích popisováno mnoha způsoby, jenž jsou vzaty z každodenního života a běžných zkušeností lidí, stále v něm přetrvává i jistý prvek paradoxnosti. Ten je zřetelný nejvíce v tom, že království nebeské je „neviditelné“ a přesto existuje v tomto světě, jeho počátek je nepatrný, ale království působí mezi lidmi a skrytě roste. Můžeme také říct, že království Boží je na straně jedné už přítomno mezi námi, na druhé straně jeho plnost přijde až v budoucnosti. Rovněž nesmíme zapomenout, že výpovědi o nebeském království se liší i podle toho, jakou s ním má kdo zkušenost a jak se mu podařilo tuto zkušenost sdělit druhým. Proto je potřeba, aby při hledání odpovědi na otázku „co je nebeské království“, byly brány v potaz všechny výpovědi, které jsou k dispozici.

Lze tedy shrnout, že na jedné straně můžeme království nebeské přiblížit našemu lidskému vnímání a chápání skrze určitá přirovnání, na straně druhé však Boží království zůstane vždy tajemstvím, které nedokážeme nikdy plně slovně vystihnout ani jiným způsobem vyjádřit.

ANOTACE

Název práce:	Podobenství o království nebeském v Matoušovi 13
Jméno a příjmení:	Pavel Lachnit
Katedra:	Biblických věd Cyrilometodějská teologická fakulta UP v Olomouci
Obor:	Křesťanská výchova
Vedoucí práce:	Doc. Dr. Petr Mareček, Th.D.
Počet stran:	68
Počet titulů použité literatury:	32
Rok obhajoby:	2012
Klíčová slova:	Matoušovo evangelium Boží království podobenství Ježíš

Tato diplomová práce se zabývá výkladem podobenství o Božím království v Mt 13 a je rozdělena do pěti částí. V úvodu je stanovena metoda bádání a uvedeny prameny a literatura. První část diplomové práce obsahuje obecné informace o Matoušově evangeliu – autorství, dobu a místo napsání, adresáty, strukturu, rozdělení a teologický význam. Druhá část je věnována literárnímu útvaru podobenství, jeho definici, rozdělení a významu. Třetí část uvádí, jaká podobenství o Božím království obsahují evangelia, jejich počet u jednotlivých evangelistů a jsou zde popsány aspekty nebeského království. Ve čtvrté části práce je popsán kontext a struktura Ježíšovy řeči v podobenstvích ve 13. kapitole Mt evangelia a poslední část se pak věnuje samotnému výkladu jednotlivých podobenství o Božím království, která Matouš zaznamenal v této 13. kapitole. V závěru práce jsou shrnuty poznatky z předchozího rozboru.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad, 9. vyd., Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.

DODD, H. C., *The Parables of the Kingdom.* London and Glasgow: CollinsClear – Type Press, 1961.

DOUGLAS, J. D., ed., *Nový biblický slovník.* Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1.

HAGNER, A. D., *Matthew 1-13.* WBC 33A. Dallas: Word Books, 1993. ISBN 0849902320.

HÁJEK, M., *Evangelium podle Matouše: část I. výklad kapitol 1-9.* Praha: Kalich, 1995. ISBN 80-7017-924-4.

HARRINGTON, J. D., *Evangelium podle Matouše.* Sacra Pagina 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-7192-423-7.

HULTGREN, A. J., *The Parables of Jesus: A Commentary.* Grand Rapids MI: Eerdmans, 2000. ISBN 0802844758.

JOHNSON, T. L., *Evangelium podle Lukáše.* Sacra Pagina 3. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-560-8.

KRAFT, H., *Slovník starokřesťanské literatury.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 8071925160.

LAMBRECHT, J., *Out of the treasure: the parables in the Gospel of Matthew.* Louvain: Peeters Press, 1998. ISBN 9068311611.

LÉON-DUFOUR, X., ed., *Slovník biblické teologie.* Řím: Křesťanská akademie; Velehrad, 1991. ISBN 80-85495-65-1.

LIMBECK, M., *Evangelium sv. Matouše*. MSKNZ 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-2-761-7.

MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1972.

MAREČEK, P., *Ježíš Kristus v Matoušově evangeliu: Hlavní christologické tituly*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0771-X.

MERELL, J., *Kristova podobenství*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1969.

MULLINS, M., *The Gospel of Matthew: A Commentary*. Dublin: Columbia Press, 2007. ISBN 978-1-85607-591-6.

NOLLAND, J., *The Gospel of Matthew: A Commentary on the Greek text*. NIGTC, Grand Rapids MI: Eerdmans – Bletchley: PaternosterPress, 2005. ISBN 0853645752.

NOVOTNÝ, A., *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1992. ISBN 8085495651.

Nový zákon, z řečtiny přeložil František Žilka. 4. vyd., Praha: Jan Laichter, 1946.

PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad Bible v církvi*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-133-9.

POKORNÝ, P. - DUS, A. J., *Neznámá evangelia: Novozákonní apokryfy I*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-839-8.

POKORNÝ, P., *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Vyšehrad, 1993. ISBN 8070210524.

POKORNÝ, P., *Píseň o perle: Tajné knihy starověkých gnostiků*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 8070212462.

POKORNÝ, P., *Tomášovo evangelium: překlad s výkladem*. Praha: Kalich, 1981.

POSPÍŠIL, V. C., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-000-9.

RATZINGER, J., *Eschatologie: smrt a věčný život*. Brno: Barrister&Principal, 2004. ISBN 8085947196.

STRUPPE, U. - KIRCHSCHLÄGER, W., *Jak porozumět Bibli: úvod do Starého a Nového zákona*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-334-5.

Teologický slovník k Novej zmluve, vydal G. Kittel, z I. a II. svazku (alfa – éta), přel. J. Grešo, 2. vyd. Litpovský Mikuláš: Tranoscius, 1986. ISBN 8085128500.

TICHÝ, L., „Co je to podobenství.“ *Studia theologica*. ročník 6. číslo 1. zima 2004, s. 1-9. ISSN 1212-8570.

TICHÝ, L., *Úvod do Nového Zákona*. Svitavy: Trinitas, 2003. ISBN 80-86036-79-0.

VIVIANO, T. B., *Království Boží v dějinách*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 9788070219218.

VORGRIMLER, H. - RAHNER, K., *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-212-8.

POUŽITÉ ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY

BibleWorks for Windows 8, 2009.

MAREČEK P., *Bible v liturgii*. [online], dostupný z: www.bible-cz.org/bibl_lit/539.html>, [cit. 3.12.2011].

MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*, CMTF UP: 2007-2008 (nepublikovaná skripta pro potřebu studentů), dostupný na: <http://www.portalcmtf.upol.cz/download.php>.

SEZNAM ZKRATEK

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ed.	edited, edidit, editio (vydal, vydání)
ev.	evangelium
HE	Eusebius z Cesareje: HistoriaEcclesiastica
kap.	kapitola
MSKNZ	Malý stuttgartský komentář. Nový zákon
např.	například
NIGTC	The New International Greek Testament Commentary
po Kr.	po Kristu
popř.	po případě
s.	strana
srov.	srovnej
stol.	století
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaný
v.	verš
vv.	verše
vyd.	vydání
WBC	Word Biblical Commentary

Označení biblických knih je převzato z *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*.
Ekumenický překlad, 9. vyd., Praha: Česká biblická společnost, 2002.